O DRUKARNIACH RUSKO-SŁOWIANSKICH

LWÓW.

1836.

JAŚNIE WIELMOŻNEMU JMĆ KSIĘDZU

MICHAŁOWI HARASIEWICZOWI

BARONOWI

DE

NEUSTERN

ĆESARSKO-AUSTRYACKIEGO ORDERU LEOPOLDA KOMANDOROWI, KAPITUŁY METROPOLITALNEY LWOWSKIEY OBRZĄDKU GRECKO-KATOLICKIEGO PROBOSCZOWI, TEOLOGII DOKTOROWI, W UNIWERSITECIE LWOWSKIM DO EXAMINÓW ĆESAR: KRÓL: KOMISSARZOWI i t. d. i t. d.

JAKO HOŁD WYSOKIEGO POWAŻANIA

poświęca

AUTOR.

kroniki tegoż Zakładu, przetrząsłem i pozostałe od zniszczenia czasu i nieszczęść ów, szczątki ruskich, polskich i łacinskich iegdyś znakomitego archiwum, które gdy zachowane były do czasów teraznieyszych, erne zapasy do historyi miasta Lwowa, dniego i narodu czerwono-ruskiego tu. Obok tey pracy to wszystko cokolwiek druków ściągało się, osobno skryślałem, ego zatrudnienia, iest niniejszą badanie drukarniach rusko-słowiańskich w królestwach Galicyi i Lodomeryi.

Niżeli przystąpię do szczegółowego opisania drukarń rusko-słowiańskich w Galicyi, muszę w krótkości przytoczyć na dokumentach oparty rys, niegdyś bractwa, a teraz Instytutu Stauropigiańskiego we Lwowie, które ze względu na swą drukarnię, o którey dotąd ani uczony Dubrowski, ani Bandtkie niepodali dostateczney wiadomości, prawie ze wszystkiemi drukarniami ruskiemi w Polszcze, albo w stosunkach, albo w zaciętych zostawało sporach. — Bez tey bowiem wiadomości, nie byłbym w stanie dokładnego dać obrazu o tym przedmiocie.

Podług zwyczaiu Kościoła wschodniego na Rusi, istniało od niepamiętnych wieków bractwo cerkiewne w mieście Lwowie przy cerkwi Uspienia Panny Maryi (wołoską zwaney), z mięszczan lwowskich składaiące się. — Cel bractw podobnych iest znany. — Bractwo to oprócz prowizorstwa i opieki nad cerkwią mieyską, miało sobie poruczone prowizorstwo i opiekę monasteru Bazylianów, na przedmieściu dawniey krakowskim, teraz żółkiewskim Sgo Onufrego.—

Zakonnicy albowiem ścisleyszych reguły pod ów czas nietrudnili się światowemi rzeczami, i do zastępowania siebie w podobnych przedmiotach, do zaopatrywania w potrzeby życia i obrony przed władzą świecką, poddawały się pod patronat osób światowych. Bractwo zaś samo lwowskie, zostawało pod wyższą obroną Książąt z Ostroga, a szczególniey Książąt Hospodarów Multańskich i Wołoskich, między któremi Aleksander IV, tudzież inni z domu Mohiłów i Barnawskich z szczególnieyszą pieczołowitością losem i powodzeniem cerkwi stąd (wołoską) nazwaney, i bractwa przy niey będącego zaymowali się — Epoka ta czynności bractwa kończy się z rokiem 1585. Celnieyszy dokument tey epoki iest przywiley Króla Kazimierza IV. z roku 1439. którego oryginał wprawdzie zaginął, wzmianka iednakże o nim, w księdze bractwa litera C. pod liczbą Indexu 455 na karcie 3. w inwentarzu archiwalnym roku 1601. spisanym, znayduie się. — Aże zamiarem tey rozprawy są drukarnie i druki, przeto umieścza się s tey epoki w notach na końcu pod liczbą 1. i 2. wypis z inwentarza roku 1579. owych książek, które na ow czas tak w cerkwi S. Onufrego iako i mieyskiey znaydowały się.— Posłuży on może bydź, w swoim czasie do wykrycia dawnych drukarni ruskich.

Epoka druga dzieiów bractwa zaczyna się z 1586. a kończy się z 1709. rokiem, w którym toż do unii s Kościołem rzymskim przystąpiło. — Około roku 1580. pracowano iuż w Polscze nad połączeniem cerkwi wschodniey s Kościołem zachodnim. To spowodowało Patriarchę carogrodzkiego, iż zaiął się czynnie utrzymaniem Rusi przy wschodnim wyzna-

nia. Wyprawiony od niego w te strony Joachim Patriarcha Antiochii dla zagrzania wyznawców do wytrwałości w wierze, między inenmi użytemi środkami, przybywszy do Lwowa, uporządkował owe bractwo w nowym kształcie, przepisawszy mu reguły urządzenia i zachowania się; które to reguły Jeremiasz Patriarcha carogrodzki nietylko zatwierdził, lecz nadto bractwu tytuł Staupopigion nadał, s pod władzy biskupa wyłączył, i Korporacyą te za iedynie od siebie zawisłą ogłosił. Joachim Antiocheński usiłował przy tém, skłonić bractwo, ażeby drukarnią i szkołę, w któreyby greckiego i ruskiego ięzyka uczono, zaprowadziło; co rzeczywiście do skutku przyszło, drukarnia zakupiona, a do dawania nauk w powyższych ięzykach sprowadzony s Carogrodu Arcybiskup Demotyki Arseniusz zapewne rodem Słowianin, który nauczycielstwem w szkole brackiey zaiął się, i wielu mężów w naukach ukształcił, a między innemi Joba Boreckicgo, który po nim w obowiązkach Rektora szkoły nastąpił, a pozniey na godność Metropolity Kiiowskiego wyniesiony został. — Cel uporządkowania bractwa był ten, ażeby utworzyć moralne społeczeństwo, któreby niezawisłym będąc od Biskupów, częstokroć za innym idących przekonaniem, ziednoczonemi siłami unii opierać się mogło.

Do tąd bractwo iedynie z miesczan lwowskich składaiące się, broniło tylko praw miesczan narodu ruskiego, od chwili zaś uporządkowania, wstąpiło do towarzystwa mnostwo obywateli ziemskich i znakomitych Panów, iako to: książęta Wiszniowieccy, Rużyńscy, Ostrogscy, Korniaktowie i inni, a na ow

czas bractwo w imieniu całego narodu ruskiego stawać, na wybor Biskupów wpływ mieć, i na Synody swych deputatów wysyłać poczeło. (*) Dochody stanowiły dobrowolne składki członków, drukarnia, legata pobożnych, prowizye od kapitałów, i przychod z réalności, które bractwo ponabywało. — Mylnie twierdził X. Hryniewiecki u P. Irzego Samuela Bandtkie w Historyi drukarń Tom. I. pag. 387. iako by to bractwo zwało się S. Krzyża. Pod tém nazwiskiem mogło bydz bractwo przy cerkwi S. Krzyża, która była na przemieściu Łyczakowie, zaś bractwo o którym tu mowa zwało się (mieyskie Stauropigion) i miało sobie udzielony tytuł (chrestonosnoie) krzyżonośne, s powodu że w cerkwi pod czas uroczystości noszono przed nim Krzyż Patriarchalny, czyli raczey, że wyznaczona do tego ze strony Patriarchi osoba wysokiey duchowney godności wdrażała w ścianie cerkwi wyrobiony Krzyż z uroczystym obrzędem. Obrzęd ten przepisany w Rytuale greckim i wprawdzie w Goara Euchologionie greckim i łacińskim w Wenecyi 1730. in folio drukowanym na stronie 488. Krzyż podług tegoż Goara pag. 449. oznacza, że cerkiew ta spod władzy Biskupa, czyli Metropolity wyłączona, i tylko przez Patriarchę, lub iego Exarchów wizytowaną bydz mogła. Podobne bractwa były i w innych mieyscach urządzone, lecz Patriarcha Cyryll dnia 9. Xbr 1626. ustanowił, że na Rusi tylko dwie Stauropigie w Wilnie i Lwowie istnieć maią. W tey epoce osiągneło społeczeństwo liczne Królewskie przywileie.

(*) Patrz Przypisek pod liczbą 11.

Trzecia epoka bierze początek w roku 1709. a kończy się z rokiem 1772. w którym Królestwo Galicyi i Lodomeryi od Polski rewindykowane i do innych dziedzicznych państw obszernego Cesarstwa Austryiackiego wcielonem zostało. W roku 1708. przystąpiło bractwo do unii z warunkiem, ażeby iak niegdyś przed Unią samemu tylko Patriarsze caro-grodzkiemu, podobnież po unii samey tylko Stolicy Apostolskiey podlegać mogło. Do tey prożby przychylił się Papież Klemens XI, przez breve swe z dnia 3. Kwietnia 1709. wyłączył toż, z mnichami u S. Onufrego, oboma cerkwiami i urzędnikami brackiemi, s pod ordynaryiney władzy biskupiey, a sobie i Kongregacyi de propaganda fide poddał.— Breve to umieszcza się pod liczbą 6. w notach dziełka tego, a o niektórych pobudkach powoduiących zgromadzenia do tego kroku, będzie niżey przy opisaniu drukarni wzmianka. — W stanie tey uległości zostawało bractwo aż do owey chwili, gdy naywyzszym rozkazem rządu cesarskiego, wszelkie exempcye od władzy ordynariatu zniesione zostały. Następnie gdy bractwa duchowne w Monarchii Austryiackiey rozwiązane bydz miały; postanowił łaskawy rząd, że społeczeństwo, którego członki nie tak bractwo duchowne, iak raczey świeckich Seniorów i Kolatorów cerkwi rodu ruskiego we Lwowie, grecko-uniacki obrządek wyznaiących przedstawiaią; Korporacya ta i nadal pod nazwą Instytutu Stauropigiańskiego pozostać ma.

Istnieie dotychczas ta Korporacya, liczba członków nieokryslona, ci wybieraią s pomiędzy siebie corocznie kilku urzędników, którym rząd i kieru-

nek praw i maiątku Istytutu poruczała. — Dochody stanowi zysk z drukarni i sprzedaży książek rusko-słowiańskich, po naywiększey części treści duchowney, z czynszów od dwóch Kamienic w mieście Lwowie, s procentu od kapitałów, w publicznym funduszu i na prywatnych hipotekach umięsczonych; s których utrzymuie cerkiew mieyską maiąc do niey prawo prezentowania, opłaca duchowieństwo, sług cerkiewnych, nauczyciela do języka rusko-słowiańskiego, rytuałów i śpiewów, mieści oprócz tego dwunastu ubogiey młodzieży w swym domu, trudniąc się iey wyżywieniem naukami i wszelkiemi potrzebami. — Okrysliwszy powyzszym sposobem dzieie bractwa Stauropigiańskiego, przystępuie do wyszczególnienia poiedyńczych drukarń ruskich w tey krainie, która teraz Królestwo Galicyi stanowi.

LWÓW.

I. DRUKARNIA IWANA FEDOROWICZA MOSKWICINA 1574—1583.

Między rokiem 1564. i 1569. przybył Iwan Fedorowicz, czyli Fedorów, rodem z Moskwy, gdzie drukarnią założył, lęcz dla prześladowania, które ponosił, opuścić był zmuszony, do Litwy, w czasie panowania Zygmunta Augusta ostatniego z domu Jagielonów Króla Polskiego. Znalazł on łaskawe wsparcie u Hrehorego Alexandrowicza Chodkiewicza Hetmana wielkiego litewskiego i Woiewody Wileńskiego Rusina, który mu w dobrach swoich dla utrzymania się z rodziną folwark

przeznaczył. Że w tym przeciągu czasu przeniósł się Iwan Fedorowicz do Litwy, dowodzi przedmowa iego własna w wybitém we Lwowie dziele (Apostoł) zwanym, umieszczona, w którey przytacza, że drukarnię swą w Moskwie roku od stworzenia świata 7061. (1565.) założył, i potém to miasto opuścił; a zatem żadney niepodlega wątpliwości, że dopiero pozniey to iest, po roku 1564. w te strony przenieść się mógł. — Niepodlega również wątpliwości, że przybycie iego przed rokiem 1569. nastąpić musiało; albowiem w tym roku Hetman Chodkiewicz umarł, Fedorowicz zaś iak w powyższey przedmowie wyraża, od niego łaskawe wsparcie pozyskał i folwarkiem obdarzony został.— (Dzieie Królestwa Polskicgo krótko lat porządkiem opisane. W Warszawie 1776. strona 111.) Nieprzypadło życie wieyskie artyście do smaku, pędzony duchem pobożności iak sam w swey przedmowie oświadcza, sądził że powołanym iest oświecać naród ruski, i nieza niedbywać talentu od Boga mu danego; opuścił przeto wieyskie zacisze, pomimo mnogich trudów podróży przybył z swym synem do Lwowa, gdzie walcząc z niedostatkiem i sczupłe tylko znalazłszy wsparcie założył drukarnią.

Jedyne do tych czas znaiome dzieło tego drukarza we Lwowie iest, Księga (Apostoł), którą dnia 25. Lutego 1570. roku zaczął, a 15. Lutego 1574. roku dokończył. — Jeden tylko exemplarz znayduie się we Lwowie w biblitece XX. Bazylianów u S. Onufrego in folio min: kart po iedney stronie liczbowanych 264. Tytuł tego mocno używanego exemplarza zakleiony, a na odwrotney stronie w holcsztychu herb domu Chodkiewiczów z napisem „Hrehoryi Aleksandrowicz

Chodkiewicz" Na ostatniey stronie dzieła, herb miasta Lwowa i drukarza.—

Niemożna przypuścić, ażeby czynny ten mąż, żadnych więcey książek niemiał we Lwowie po Apostole drukować, i owszem iestem tego zdania, że wyszło wkrótce spod prassy iego dzieło pod tytułem „Ewanhelii e uczitelnoie"— Domniemywanie moie opieram na następuiącey okoliczności:— Bractwo mieyskie pozniey Stauropigion zwane, zwykło było corok w niedziele przewodnią (Nedielia antypaschi ili Tomina) obierać swych przełożonych, i po elekcyi oddaiąc nowoobranym Kustoszom tak cerkiew mieyską, iako i S. Onufrego przeglądać sprzęty i księgi cerkiewne, i spisywać tychże inwentarz.— Znayduią się dotychczas oryginalne podobne inwentarze z roku 1579. w fascykule 621. i 622. archiwum, s których odpisy pod liczbą 1. i 2. w notach, co się książek tyczy, umiesczam. Z tego inwentarza widać, że u S. Onufrego znaydowało się takich Ewanhelii uczitelnych dwoie „iedno staroie pisanoie, a druhoie nowoie drukowanoie" zaś przy cerkwi mieyskiey aż cztery takich exemplarzów Ewanhelii.— Gdybyśmy przypuścić chcieli, że to edycya zabłudowska z roku 1568. na cóż by miało bractwo tego, ile wielkiego, a zatém drogiego, wszakże do Liturgii niekoniecznie potrzebnego dzieła aż pięć exemplarzy z Litwy sprowadzać?— Lecz łatwo to uczynić mogło, maiąc księgi te na mieyscu i za pomierną cenę.— Wielkie iest do prawdy podobieństwo, że i w Zabłudowie te Ewanheliie roku 1568. Iwan Fedorowicz drukował, kto by miał sposobność porównać holcsztych herbu Chodkiewiczów na tey ewangelii i holcsztych tegoż herbu na Apostole lwowskim r. 1573. był

zwyczaiu. S tąd to owe podobieństwo między drukami fedorowiczowskiemi, ostrogskiemi, stauropigiańskiemi, stratyńskiemi i kryłoskiemi, iż wszystkie w też same formy fedorowiczowskie lane były.

Żył tenże Iwan Fedorowicz oyciec we Lwowie na przedmieściu Krakowskim Podzamcze zwaném, w starości i niedostatku, od roku 1579. nic więcey niedrukując, aż do roku 1583. w którym do wieczności się przeniósł, i na cmentarzu pod ów czas brackim u S. Onufrego 5. Grudnia 1583. pogrzebany został.—

II. DRUKARNIA PRZED FEDOROWICZEM WE LWOWIE.

Że we Lwowie przed Iwanem Fedorowiczem, to iest: przed rokiem 1574. drukarnia ruska istniała, żadney niepodlega wątpliwości, chociaż nie iesteśmy wstanie okazać pomników drukarskich z owey epoki.— Jeżeli mogła istnieć w roku 1491. w Krakowie, w roku 1525. w Wilnie dla czegoż by nie miała bydz we Lwowie wpośrodku Rusi? gdzie potrzeba ksiąg takich, daleko była większa, iak gdzie indziey: albowiem w samey dyecezyi lwowskiey i przemyslskiey było przeszło 4000. cerkwi.— Lecz niepotrzeba nam w tey okoliczności domniemywań, mamy świadectwo Iwana Fedorowicza za życia iego i po śmierci.— W przedmowie do Apostoła z roku 1573. mówi, że zakładaiąc drukarnie we Lwowie „poszedł po śladach deptanych przez nieiakiego bogoboynego męża" a na kamieniu grobowym rozkazał wyryć „że odnowił we Lwowie zaniedbane drukowanie".— Kto

i iakie księgi ruskie we Lwowie przed nim drukował, podobnoś na zawsze zostanie zagadką; to tylko niezaprzeczoną iest prawdą, że iuż dawniey we Lwowie i wprawdzie przy cerkwi mieyskiey Staurοpigion istniała drukarnia. Potwierdza te prawde przywiley Króla Zygmunta III. na dniu 15. Października 1592. bractwu wydany, niżey w notach pod liczbą 8. całkowicie umieszczony, w którym wyraźnie zeznano, „Officina pro excudendis libris institutionem ad eandem ecclesiam antiquitus institutam, introductam, et ante aliquot annos reformatam". — Dla czego stare księgi ruskie w prowincyach niegdyś polskich, to iest: owe przed uniią drukowane tak są rzadkie, niżey pod rokiem 1730. w historyi drukarni stauropigiańskiey lwowskiey powie się.—

III. DRUKARNIA BRACKA STAUROPIGIAŃSKA WE LWOWIE. OD 1586. DO 1835. R.

Na lat pięć przed rokiem 1584. a zatém w roku 1579. znękany[1] chorobą i niedostatkiem Iwan Fedorowicz Moskwicin, zastawił iak się wyżey rzekło wraz z synem swym Iwanem we Lwowie u żyda Israela Jakubowicza za summę 411. złotych, tak swe prassy drukarskie, formy, czyli matrice litery i narzędzia, iako też 140. książek, i takowych wykupić nie był wstanie. Po skonie iego żyd zaimoimcą w skutku ugody zawartey, udał się do sądu żydowskiego, w którym Podsędek ziemski Antoni Kowalski „vacante sede Palatini Russiae" prezydował, i prosił ażeby mu zastaw niewykupiony, za własność przyznanym został. Sąd dogodził iego żą-

daniom i wyrokiem swym z roku 1584. pod liczbą 3. w notach odpisanym, właścicielem go zastawu ogłosił.— Od tąd starał się żyd wynaléść kupca, któryby drukarnią od niego nabydz był wstanie. Bractwo mieyskie pomnięc, że iuż dawniey przy tey cerkwi drukarnia ruska istniała, która niewiadomo z iakich przyczyn upadła, postanowiło zakupić te wszystkie apparata drukarskie, i takowe u żyda za znakomitą na ówczas summę 1500. złot: nabyło. Że zaś na tyle pieniędzy zebrać nie było wstanie, pozyskało że żyd wypłate na raty przyiął, i tym czasem kartą dłużną kontentował się.— Udało się bractwo w roku 1585. do owczesnego Biskupa lwowsko-halickiego Gedeona Bołobana. o wsparcie na tak ważne przedsięwzięcie, przypuszczaiąc go nawet do wspólki, którą wprawdzie Biskup przyiął, pieniądzmi iednakże zasilić nie był wstanie; ograniczaiąc się iedynie odezwą do obywateli i duchowieństwa, z wezwaniem do składki dobrowolney, na zapłacenia teyże drukarni. — Podobnych odezw wydał Biskup na dniu 8. Listopada 1585. r. kilka exemplarzy, s któremi bractwo czerńców z monasteru S. Onufrego, i cerkwi mieyskiey po kraiu rozesłało. — Dwa exemplarze tey odezwy originalne znayduią się iescze w archiwum stauropigiańskim w fascykule 17. a odpis ich umiesczony w notach pod liczbą 7. — Skutek tych odezw był mało znaczący, ponowił ie Biskup w Maiu 1586. iak pod liczbą 4. w notach, lecz gdy bractwo w tymże samym 1586. roku zacięte z Biskupem rozpoczeło spory, których powody wysczególniać nie tu mieysce, i które aż do roku 1602. tak u władzy duchowney, iako i świeckiey trwały; przeto zmuszone zostało samo żyda sprzedawce częścią z własnych składek, czę-

ścią z zysku drukarni, którą iuż w roku 1586. czynnie zaprowadzono, tém bardziey zaspokoić, ile że żyd wolał mieć do czynienia z nabywcami miesczanami, niżeli z Biskupem, tamtych bowiem w razie nieuiszczenia się, z łatwością do urzędu mieyskiego pozwać i satysfakcyą osiągnąć mógł.

Jakie dzieła od roku 1586. aż do roku 1591. wytłaczano, trudno okazać.— Podług Rozmaitości przy gazetach lwowskich załączonych z roku 1833. na stronie 6. ma się znaydować w Csko Kr: Książgozbiorze w Wiedniu, książka ruska we Lwowie roku 1586. drukowana, przez Harasyma Smotryckiego, pod tytułem: „Kalendar rymski nowy" wydana, która bez wątpliwości w drukarni brackiey wytłoczona (*), albowiem w owym roku, nie było żadney inney ruskiey, a podobnoś i łacińskiey drukarni we Lwowie.— Mówie podobnoś i łacińskiey, gdyż Paweł Sczerbicz Syndyk lwowski, w roku 1581. w Lwowie w własney drukarni wytłoczył „Speculum Saxonum" około roku 1583. został sekretarzem Króla Stefana Batorego, za dworem się udał, a tém samém drukarnia iego upadła.

Że drukarnia bracka iuż w roku 1586. czynną była, świadczy tak oryginalna odezwa Patriarchi Anteochii, iako też Biskupa Gedeona z dnia 1. Maia 1586. pod liczbą 4. w notach odpisana, tudzież i druga 20. Maia 1586. wydana w fascykule 17. złożona

Naydawnieysza w kraiu do tąd znana, nader rzadka książka, iest Grammatyka grecko-słowiańska, przez

---

(*) Uczony Dubrowski w. Inst: linquae Slav: twierdzi, że ten Kalendar w Ostrogu drukowany, Rozmaitości lwowskie utrzymuią, że we Lwowie, Komuż wierzyć? Ja się trzymam Rozmaitości, bo te pózniey wydane.—

uczniów szkoły brackiey wydana, i w drukarni brackiey roku 1591. wytłoczona, pod tytuł: *ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ.* Grammatika dobrohłaholiwaho Ellino-słowenskaho iazika, sowerszennaho iskustwa osmi czastei słowa ko nakazaniu mnohoimenitomu Rossyiskomu rodu. wo Lwowi w drukarni bratskoi roku 1591." — Albo się omylił Józef Dzierzkowski w przypiskach swych do opisu miasta Lwowa, przez Alnpecha w pamiętniku lwowskim z roku 1816. tom I. pag. 119. umiesczonych, zaświadczaiąc, że dzieło to in quarto drukowane, albo też dwie edycye wiednym roku, iednę in quarto, a drugą in oct: nałożono. Ten bowiem exemplarz, który pisarz tey rozprawy właśnie w tey chwili ma w ręku, iest in oct: minori i zawiera w sobie kart nieliczbowanych 169. — Trudno zaś wierzyć, ażeby tego dziełka dwa odmienne co do formatu nakłady w tymże samym roku wytłaczać miano. Jedynie treści naukowey tey książki przypisać należy, że iescze niektóre exemplarze istnieią, inne bowiem do służby Bożey służące książki po przyięciu unii wytępione zostały. Oprócz tey grammatyki znayduie się s tegoż roku w bibliotece stauropigiańskiey pod liczbą 3. drukowany w teyże drukarni, list pasterski Jeremiasza Patriarchi konstantynopolskiego przez niego, i zgromadzonych na Synod w Brześciu litewskim Metropolite i pięciu Biskupów podpisany, do narodu ruskiego celem usunienia niektórych zwyczaiów z czystą nauką chrześciańską niezgadzaiących się, wydany. —

W roku 1592. dnia 12. Paździermika udzielił Król Zygmunt III. na wstawienie się Konstantyna Książęcia na Ostrogu Woiewody kiiowskiego i Fedora Skumin

(Tyszkiewicza) Weiewody nowogrodzkiego gorliwych Rusinów, przywiley bractwu w notach pod licz: 8. przytoczony, zatwierdzaiący obok innych praw i zasczytów wyraźnie prawo drukarni temuż społeczeństwu służące. —

Od tey epoki ciągle drukarnia była zatrudniona, i stanowiła nayznakomitsze źródło dochodów, wyszczególniać iednakże dzieła z owego czasu nie iestem wstanie, znayduie się iedynie w bibliotece stauropigiańskiey odezwa z roku 1600. do obywateli ziemskich drukowana, uciski które miesczanie lwowscy Rusini od łacinników ponosili, wyłusczaiąca, pod liczbą inwentarza 401. — Przytoczę oraz ślady o drukach i drukarni, które mi w aktach bractwa, z naydawnieyszych czasów wynaleść zdarzyło się.

Roku 1602. przedsięwzięty inwentarz biblioteki owoczesney brackiey w notach pod liczbą 5. wypisany, s którego porównawszy go z owym roku 1579. to iest; o lat 23. wcześnieyszym, okazuie się wiele książek nowych, s których znakomita liczba w drukarni brackiey wytłoczona bydz musiała, iako to; „E w a n h e l i i e n a p r e s t o l n o i e Nro 1. 2. i 3. — W a s y l i i w e l i k i i Nro 14. — M a r g a r i t Nro 15. — T r i o d p o s t n a N. 28. — T r i o d c w i t n a N. 29. — P s a ł t e r z n a p o ł d e s t u N. 37. — a zatém nie wileński z roku 1576. bo tamten in folio. — Kto wie, czyli i między resztą wyszczególnionych książek, nieznaydowało się więcey drukowanych, lecz że pisarz inwentarza zaniedbał tey dokładności, nieśmiem domniemywania moie daley posuwać. — Z tego inwentarza powziąść można, że w Zabłudowie drukowany był Psałterz in

folio Nro 32. a zatém musi on bydz między rokiem 1564. i 1569. tamże typami naszego Fedorowicza wydanym.

Daley s tego inwentarza zasięgamy wiadomość, że oprócz Biblii przez Franciszka Skorine, także Katechizis i Księga o mądrości Solomona, przez tegoż osobno wydana znaydowała się, iak N. 57. i 58. inwentarza uczy. Skrócone bowiem wyrazy „franc: druku" znaczą Franciszka (Skoriny) drukiem.

Roku 1608. wydrukowano 500. czasosłowców i 1000. Psałterzy — Zapisano to zdarzenie w księdze sessyi, czyli czynności bractwa w archiwum pod literą C. na stronie 139. Ponieważ s powodu fabryki około nowey cerkwi mieyskiey, gmachi bractwa materyałami i różnemi sprzętami zaięte były; przeto w tym czasie przeniesiono drukarnie na przedmieście do monasterku Sgo Onufrego.— Drukowano tamże aż do roku 1616. Była by ta drukarnia i nadal na przedmieściu pozostała, gdy by nie wypadek, który w roku 1615. tamże zdarzył się, spowodował bractwo mieć się na ostrożności, i do miasta ią sprowadzić. Wypadek był następuiący.— Welamin Rudzki Metropolita unicki, i Eliasz Morochowski, czyli Moroczowski Biskup włodzimirski, także unicki, byli razem przypadkowo we Lwowie. Zebrała ich chęć oglądać drukarnię bracką, i niezasięgnąwszy przyzwolenia, udali się do S. Onufrego i na cmentarz wstąpili. Bractwo w disunii będące, mniemaiąc iż unici monasterek ich i drukarnią opanować usiłuią, rozkazało na gwałt dzwonić, zbiegło się pospólstwo, porwało się na Biskupów i ich ludzi, tak że ci razami obłożeni, ledwie s cmentarza umknąć zdołali.— Wytoczył się o to proces, który wiele kosztu bractwu przyniósł, i skłonił go, dla uniknienia podobnych zdarzeń, przenieść drukarnią

do cerkwi mieyskiey i na baczniеyszém mieć ią oku. (Lib: D. pag. 8. i fasc: 49.) Nie było to osobne bractwo S. Onufrego, lecz mieyskie, iako Patron tego monasteru; dopiero w roku 1633. postanowiła Stauropigia, młodsze z przedmieszczan składaiące się bractwo pod swą protekcyą i rządem u S. Onufrego zaprowadzić, którego członki przed starszym mieyskim przysięgę składać, i koleią do usług cerkwi mieyskiey co niedziela i święto stawić się obowiązani byli.— W roku 1645. potwierdził i pobłogosławił to młodsze bractwo Piotr Mohiła Metropolita kiiowski, zastępuiąc iako Exarcha carogrodzkiego Patriarche (Oryginał).— Lecz przystąpmy do dalszych badań drukarni tyczących się.

Roku 1611. iak księga A. strona 29. świadczy sprzedano razem Psałterzy i czasosłowców za 266. złotych 20. groszy.

Roku 1612. w księdze A. pag. 31. i 36. iest mowa o sprzedaży grammatyk, czasosłowców i psałterzy, oraz rachunek z drukarni i sprzedaży książek Seniora bractwa Jana Demidowicza Krassowskiego.

Roku 1614, podług księgi D. pag. 7. zapłacono za odlanie centnara liter 16. złotych i wydrukowano dzieło „Kniha o Swiasczeństwie" znayduiące się w bibl: u S. Onufrego.

Roku 1616. na wiosnę pożar we Lwowie, spłonęła ulica ruska, żydowska, domy cerkiewne i dach na wieży, przy którym zdarzeniu wiele książek drukowanych pogorzało, nie mniey wiele aktów, pism i dokumentów (księga D. pag. 12).

Pod tymże rokiem w tey samey księdze D. p. 24. iest adnotacya ręką Seniora w tych wyrazach po rusku, „dałem otcu Pambie desiat grammatyk i

go. Kniżok: o wospitanii czad, do rosprodania."— Oyciec ten, czyli Kapłan Pambo był to ów autor słownika słowiańsko-ruskiego, w Kiiowie 1627. r. wydanego, Pambo Berinda.— Ciekawą iest rzeczą, iakie to było owe w brackiey drukarni wydane pedagogiczne dziełko, „o wospitanii czad," to iest, (o wychowaniu dzieci), o którym nie zdarzyło mi się nabydz żadney wiadomości. Drukarzem był w tych czasach, aż do roku 1627. nieiaki Józef Kiryłowicz, mąż w naukach biegły, którego na wstawienie się bractwa, Metropolita Job Borecki roku 1617. na kapłaństwo poświęcił, (oryginał w archiwum).

Roku 1628. spłonęła drukarnia ogniem bez uszkodzenia iednakże pras i liter. Na odnowienie teyże, darował Dymitr Karłoczy, Starosta starosielski 500. złoty a po restauracyi, wyszedł spod prassy Oktoich. (księga DDD. p. 14.).—

W tym, a może o lat parę wcześniey, przybył do Lwowa młody drukarczyk z Litwy Michał Sloska, a będąc Rusinem wyznania orientalnego, w drukarni brackiey za Towarzysza umiesczony.—Pracował on w niey lat kilka, ożenił się we Lwowie, i iako miesczanin dobrych obyczaiów, za członka do bractwa dnia 3. Lipca 1633. przyięty został, (księga A. strona 72. i fasc: 139.). Już i członkiem będąc, aż do roku 1638. za umówioną zapłatę, przewodniczył, iako zawiadowca w drukarni stauropigiańskiey, i pod iego zarządem drukowano w roku 1634. Psałterz, (Lib: A. pag. 84.) dodrukowano do pozostałych Oktoichów w tymże samym roku Bohorodyczniki (Lib: A. p. 84.).—

Roku 1636. wyszła Ewangeliia in folio, którey exemplarz pod ów czas sprzedawano po złotych 14. Exem-

plarz znayduie się w bibliot: XX: Bazylianów u S. Onufrego. — Postanowiono razem, zrobić nakład służebników, czyli Liturgionów, i gdy (wyrazy uchwały) „dawnieysza edycya Trifologionów iuż rozsprzedana" zaszła uchwała, ażeby i Trifologiony drukować, ugodziwszy Sloskę od każdego exemplarza, po dwa złote dwadzieścia groszy; (Lib: A. p. 98.).

Z treści powyżey przytoczoney uchwały, widzieć można, że iuż była dawnieysza przed rokiem 1636. wydana edycya naywiększego z dzieł cerkiewnych, to iest, Trifologionu. W którym roku ten nakład dawnieyszy zrobiony, nie wiadomo; dowodzi to wszakże wielką zamożność bractwa i drukarni, że tak wielkiego kosztu wymagaiące, z 336. arkuszy składaiące się dzieło, drukować było wstanie. — Wnioskować także można, że to pierwsze wydanie Trifologionu lwowskiego, około roku 1600. nastąpić musiało; bo gdyby nakład tylko z 600. exemplarzy składał się, co półtaborem zwano, to wiele lat upłynąć musiało, niżeli tak kosztowne dzieło rozprzedane bydz mogło. — Wynadgradzaiąc troskliwość Michała Sloski w kierowaniu drukarnią, chociaż osobno i sowicie od każdego dzieła płatnym był, pozwoliło bractwo roku 1637. ażeby w drukarni za opłatę 200. złotych na swą własną korzyść 600. czasosłowców wytłoczył, (Lib: A. p. 106.).

Tak przez znakomity zarobek w Stauropigii, iako też przez ożenienie, przyszedł Sloska do zamożności, a widząc że bractwo z drukarni znaczne odnosiło pożytki zaczął myśleć o własney officynie, zakupił drukarnią polską po zmarłym Janie Szeliga pozostałą, a będąc człowiekiem rostropnym i przebiegłym, ziednał

sobie względy chociaż był disunitą (*) u łacińskiego Arcybiskupa lwowskiego Stanisł: Grochowskiego, który mu na dniu 5. Augusta 1638. r. wydał dyplom na drukowanie ksiąg łacińskich i polskich, ozdobił go tytułem swego Typografa i swoim wstawieniem się u Króla Władysława IV. na dniu 30. Grudnia 1638. przywiley drukowania nawet książek rusko-słowiańskich wyiednał (**). Ubiegaiąc się z iedney strony taiemnie za prawem drukarstwa, uimował sobie Sloska z drugiey strony współczłonków Stauropigii wszelkiemi sposobami, i pozyskał

(*) Uwaga. — Uczony Bandtkie przytacza w tomie I. o drukarniach polskich pag. 403. wyiątek z rękopismu Józefowicza „Annales Urbis Leopoliensis o Michale Slosce „Libellio quidam et quidem C a t h o l i c u s Michael Sloska lucrum quaerens opus parvum polono idiomate typo excudit, cui et titulum Episcopi Schismatici Leopolien: talem: et impressit i t. d." — Myli się Józefowicz, Sloska nie był Katolikiem, lecz disunitą, to jest; schismatikiem, iako taki był członkiem bractwa Stauropigion, ubiegał się o błogosławieństwo Metropolity kiiowskiego Piotra Mohiły do zaprowadzenia drukarni, ściągnął potém tegoż klątwę na siebie, w niey roku 1667 umarł, s tego powodu pogrzebu na ziemi świętey osiągnąć nie mógł. — Ciało iego leżało dni czternaście niepogrzebane, i aż za processem, zezwoleniem Antoniego Winnickiego Metropolity kiiowskiego, halickiego, i po zdięciu cenzury w grobach disunickiey na ów czas cerkwi mieyskiey pochowane zostało, (Arhiv: Staurop: fasc: 626.) — W ogólności przekonałem się, że rocznikom Józefowicza bez surowey oględności i krytyki w wielu mieyscach wiary dać nie można. — Historyą miasta Lwowa pomimo Ziemorowicza, Józefowicza i Chodynieckiego, prawie za nietkniętą uważać należy; chociaż obfite materyały w archiwach mieyskich Konsystorza i Kapituły łacińskiey, ruskiey i ormiańskiey, w archiwach stauropigiańskich i klasztornych! a może i żydowskich, znayduią się. — Lecz któż się podeymie tey pracy, czytać pyłem pokryte charaktery gockie i skoropisy ruskie kilku wieków ! —

(**) Uwaga. — Umieszcza P. Bandtkie w swey historyi pag. 402. tomu Igo twierdzenie JX. Juszyńskiego, że Sloska iuż w roku 1633. drukował we Lwowie. — Nie mogę temu wierzyć, albowiem iescze w roku 1635. wydał Szeliga tamże Gratulatio Illmo Rmo Stanislao Gruchowski Archiepiscopo Leopol: a zatém żył iescze; zaś akta w archiwum stauropigiańskim fasc: 138. i 139. dowodzą, że drukarnią polską, którą Sloska posiadał po śmierci Jana Szelig. zakupił. — Naywcześnieysze druki iego mogły hy bydz z roku 1638, ile że w tym pozwolenie drukowania pozyskał.

tyle ich przychilności, że w roku 1638. w owym czasie, gdy on podstępnie przeciw społeczeństwu działał, postanowiono sprzedać mu hurtem wszystkie Ewangeliie, służebniki i psałterze w składach cerkiewnych znaydujące się, za bardzo niską cenę, na czém znakomite odniósł korzyści (Lib: A. p. 119.) Jak tylko zaś wiadomość o uzyskanym przywileiu, i o zamiarze Sloski bractwo powzięło; usunęło go od swey drukarni, zaniesło sądową przeciwko iego zamiarom protestacyą, i do processu przygotowania poczyniło.—

W Roku 1639. na dniu 20. Listopada bez względu na wydany w upłynionym roku Slosce przywiley, Król Władysław IV. nietylko, że potwierdził prawa Stauropigii w ogólności, lecz udzielił nad to, specyalny przywiley, nadaiąc tey Korporacyi wyłączne prawo drukowania ksiąg rusko-słowiańskich, (Oryginał w archiwum).

W roku 1639. drukowany był w officynie bractwa Oktoich. Drukarzem był Jan Kunatowicz, i iako taki na témże dziele, swe nazwisko wytłoczył, lecz że ten czyli umarł, czyli oddalony został, a Slosce drukarnią powierzyć rostropność nieradziła; przeto w roku 1641. przyięło bractwo za zawiadowcę do niey Jędrzeia Skolskiego, i oddało mu inwentarzem officyne z wszelkiemi przyrządzeniami i zapasami drukarskiemi, którą on aż do roku 1643. trudnił się, (Lib: A. p. 122. i 123.) i między innemi dziełami w roku 1643. Tryfologionu 1358. exemplarzy wydrukował, a raczey w tym roku dokończył, (obrachunek w fasc: 138.). Exemplarz ieden tego Tryfologionu znayduie się w bibliotece stauropigiańskiey, bez karty tytułowey.— Jakie bractwo wcześniey s tym Skolskim w roku 1639. i 1640. spory o drukarnią miało, będzie niżey pod artykułem V. mowa.—

W roku 1643. w dzień SS. Apostołów Piotra i Pawła nastąpiła zgoda z Michałem Sloską, w aktach grodzkich lwowskich nizkiego zamku, (feria tertia pridie festi Circumcissionis Christi), 1647. oblatowana, w oryginale w fascykule 139. znayduiąca się: mocą którey Sloska zrzekł się podstępnie nabytego prawa drukowania rusko-słowiańskim pismem raz na zawsze, bractwo zaś poruczyło mu do wiernych rąk swą drukarnie w ten sposób, iż wszystkie dzieła wielkie in folio i in quarto, tylko na korzyść Stauropigii za ustanowioną od 1200. exemplarzy opłatę drukować będzie obowiązany; dziełka zaś małe in oct: i mnieysze, wolno Slosce pismem, bractwa, lecz na swym papierze, na własny pożytek drukować, iednakże z każdey takowey edycyi obowiązany społeczeństwu na papierze bractwa po 200. exemplarzy bezpłatnie wytłaczać. Zastrzeżono przy tém, że tak dzieła wielkie, iako i małe, pod tytułem drukarni stauropigiańskiey, a nie drukarza Sloski wychodzić maią; zaś osobną ugodą teyże samey daty cenę od każdego na korzyść bractwa drukować się maiącego dzieła, umówiono i postanowiono.— Tym tedy sposobem i zgoda przywrócona, iakoż zaraz w roku następnym 1644. wydrukowano 1224. Oktoichów i 1065. Ewangelii. (księga A. pag. 145. i 146.).

Drukował Sloska w drukarni brackiey i dla bractwa lat kilka, aż do roku 1651. Wyszło w tym czasie wiele dzieł i większych i mnieyszych, a w ostatnim 1651. r. trzecia edycya Tryfologionu, (Lib: M.). Odbyt bowiem na księgi ruskie w owym czasie był znakomity, zdaie się albowiem, że drukarnia kiiowska z powodu woyny z Kozakami, na ów czas nie była czynną; lecz Sloska zysku chciwy, niepowodował się przyiętym obowiązkom.

Do dzieł wielkich, które iedynie na korzyść bractwa wychodzić były powinny, robił dla siebie przykładki, to iest, po pareset exemplarzy dla siebie wytłaczał, a nareszcie 300. exemplarzy świeżo wydanego Tryfologionu, którego exemplarz pod ów czas po 30. złotych sprzedawano, sobie przywłasczył. Te iego postępki były powodem, że go od drukarni usunięto, a Symeona Stawnickiego przyięto, który między innemi w roku 1664. triody postne wydrukował. (Lib: N.).

Mało obeszła niechęć bractwa maiętnego Sloskę, przysporzył sobie kosztem Stauropigii druków ruskich, i począł w swey własney polskiey officynie i większe i mnieysze ruskie dzieła nakładać. — Zaniesło bractwo podług owoczesnych form prawnych, protestacyą do akt mieyskich i grodzkich, i ięło się około processu krzątać. Nie przyszło iednakże do tego, woyny kozackie, szwedzkie i moskiewskie, przeciągi woysk i pospolitego ruszenia szlachty, pustoszyły i ubożyły Ruś czerwoną, nastąpił głód, powietrze i inne okropności woyny, które niedozwalały kosztowny rozpoczynać proces. Oprócz tego zabiegi Sloski, który będąc członkiem i obranym starszym zgromadzenia, na pozostałych po powietrzu czternastu tylko członków, między któremi dwóch zięciów liczył, silny wpływ wywierał; usunęły wszelkie dążenie do processu, i ón aż do dnia śmierci swey, która w roku 1667. nastąpiła, w posiadaniu drukarni rusko-słowiańskiey pozostał.

Po skonie Sloski, zapragnęli sukcessorowie iego utrzymać się przy teyże drukarni i robili nakłady dzieł ruskich, lecz pozwani przez bractwo, po dwuletnim sporze, wyrokiem sądów zadwornych Króla Michała z roku 1669. który w notach pod liczbą 9. w całey osnowie

4

umiesczony, odsądzonemi zostali, z poleceniem iednakże, ażeby bractwo od nich podług taxy litery matryce i księgi ruskie w ich officynie drukowane, zakupiło. — Dekretem tymże zawarowano zostało, iż odtąd nikt oprócz bractwa, ani w mieście, ani za miastem, ani w innem iakiem mieyscu, ksiąg słowiańsko-ruskich drukować nie może. — Postąpiła Konfraternia z sukcessorami Słoski z należytą łagodnością i uprzeymością, za same druki zapłaciła 7000. złotych szelągami, za matryce 1147. zł. 5. groszy, a wydatki prawne wynosiły 5413. złotych 23. gr. W ogólności kosztowała spawa i zapłacone druki, razem 13560. złotych 28. (Lib: L. p. 141. i 142.) —

W tym przeciągu czasu wydano w roku 1666. służebniki, a 1669. małe czasosłowce. Drukarzem był Stefan Połowicki, (Lib: L. p. 113. i 131.).

Od tąd wyiąwszy spory z polskim drukarzem Mielczewskim, o którym niżey Artykuł VII, zostawało bractwo w spokoynem, wyłącznem prawie drukowania ksiąg ruskich, aż do roku 1707. i wyszły między innemi następuiące dzieła, iak księgi czynności bractwa zaświadczaią. —

1654. roku. „Apostoł" znayduie się w cerkwi w Żeliborach. —

1664. roku. (Triod postna). Drukarz Simeon Stawnicki, (fasc: 142.) i w bibl: u S. Onufrego. —

1665. i 1666. roku. Psałterz in quarto i Apostol in folio (fasc: 142.).

1668. roku. Czasosłow wielki (fasc: 142.). —

1670. roku. Irmologiony i Szostodniki, (Lib: L. p. 145. tudzież Ewangeliie in folio, (Bandtkie T. I. p. 385.) Drukarz Stefan Połowicki.

1671. roku. Psałterz, drukiem rusko-cyrylickim w ięzyku wołoskim, na żądanie Książęcia Multańskiego Duki, którego list w oryginale znayduie się. (Kronika Instytutu Staurop: tom II. p. 30.) i grammatyczki małe. Drukarzem był Jan Połowicki. (Lib: N.).

1680. roku. Służebniki in folio (Kronika tom II. p. 50.)

1682. roku. Euchologion, czyli Trebnik in 4to. Znayduie się w bibliotece stauropigiańskiey.

1686. roku. Oktoich osmiohłasnik. Znayduie się w bibliotece XX. Bazylianów u S. Onufrego.—

1687. roku. Psałterz małą. (Kronika II. p. 56.).

1688. i 1689. Triody ewitne i postne, Czasosłowce i Szóstodniki. (Kronika II. p. 59.), tudzież Trèbnik in4to. Znayduie się w bibliotece u Sgo Onufrego.—.

1690. roku. Ewangeliie in folio. (Kronika II. p. 60.).

1691. roku. Służebniki. (Kronika II. p. 61.). Jak znaczna była sprzedaż książek cerkiewnych, widać stąd, że w roku 1680. drukówano Służebniki, czyli mszały, iuż w roku 1691. dalszy nakład czynić było potrzeba, a w dziesięć lat później, to iest, roku 1702. zaś drukować wypadało.— Ten exemplarz iest w bibliotece u S. Onufrego drukowany in folio Nro 18. —

1692. roku. Psałterze, Czasosłowy i grammatyczki.(Kronika II. p. 62.).

1694. roku. Trifologionu 1500, exeplarzy. Czwarta edycya stauropigiańska tego dzieła. (Kronika II. pag 64.).

1695. roku. Trebnik wielki. (Kronika II. p. 65.).

1699. roku. Triod postna in folio iest w bibliotece u S. Onufrego pod Nro 156.—

1702. roku. Służebnik in 4to, znayduie się w bibliotece stauropigiańskiey.—

1704. Psałterz in 12. w bibliotece stauropigiańskiey.

Już w roku 1678. przystąpił Józef Szumlański Biskup ruski lwowski taiemnie do unii, a w roku 1700. wyprzysiągł się odszczepieństwa publicznie w Warszawie przed Nunciuszem Stolicy apostolskiey, i Prymasem Królestwa polskiego. Za iego przykładem poszła znaczna część duchowieństwa, nad którego nakłonieniem tenże Biskup od czasu; iak na Stolice wstąpił pracował. Stauropigia zaś i mnieysza część duchowieństwa pozostała przy dawnieyszem wyznaniu. Używał Biskup rozmaitych łagodnych i nasilnych środków, które tu przytaczać nie iest mieysce, ażeby ziednoczyć Konfraterniie z Kościołem rzymskim, lecz te bezskuteczne zostały.— Postanowił przeto zadać iey naydotkliwszy cios, zaprowadzaiąc drukarnią we Lwowie ruską, dla wyznawców obrządku unickiego, i tym celem skłonił przy swey katedralney cerkwi u S. Jura mieszkaiących, pod iego władzą zostaiących Bazylianów, że koszt odłożyli, druki w roku 1700. tamże sobie odlali, tegoż roku dzieło Irmologion, którego drukarzem był Pielgrzym Horodecki, nałożyli; lecz dla woyny szwedzkiey, oblężenia i zdobycia Lwowa przez Karola XII. dopiero w roku 1707. ukończyli i na świat wydali.— Udała się Konfraternia do Biskupa zasłaniaiąc się swemi przywileiami; lecz otrzymała odpowiedź, że cerkwie pod iego władzą, tak w diecezyi lwowskiey, iako i kiiowskiey, którey był Administratorem zostaiące z Kościołem rzymskim ziednoczone, ksiąg w drukarni schizmatyckiego

bractwa wydanych, i błędami zarażonych, używać nie mogą, i że wolno mu iest dla prawowiernych swego wyznania, drukować kazać potrzebne dzieła. Przekonało się bractwo, iż wdawszy się w proces, podług wszelkiey sprawiedliwości, nieuzyska zakazu dla drukarni S. jurskiey; skłoniło się przeto do układu z Biskupem, mocą którego przystąpiło do unii, a Biskup za opłaceniem 2000. złotych, druki i resztę nierozprzedanych książek Konfraternii polecił wydać, z pisemnem zaręczeniem, że ani Bazylianie S. Jura; ani on drukarni na uszczerbek bractwa zakładać nie będzie. — Akt ten nastąpił dnia 16. Maia 1708. r. i znayduie się w fasc: 281. (Kronika II. pag. 86. do 94.).

Po przystąpieniu do unii ciągle czynną była drukarnia aż do roku 1722. bez żadney przeszkody. W roku 1722. zaszły rozmaite z innych źródeł wynikaiące spory i processa, tak w Nunciaturze w Warszawie, iako też i u Stolicy apostolskiey w Rzymie, między bractwem i Biskupem, a późniey Metropolitą Atanazym Szeptyckim. — Biskup pozyskał w Nunciaturze, że drukarnia pod pozorem, iż książki schyzmą zarażone drukuie, zasekwestrowaną została. — Konfraternia zaniosłszy appelacyą do Rzymu, otrzymała dekret kongregacyi de propaganda fide, na dniu 9. Września 1727. uchylaiący sekwestr z wyznaczeniem kommissyi do rewizyi książek, celem wykryślenia z nich tego wszystkiego, co się sprzeciwia zasadom Kościoła rzymskiego. — Nastąpiła rewizya w roku 1730. do 1732. i na ów czas wytępiono, nietylko w drukarni, lecz w całym kraiu, dawnieysze o odszczepieństwo podeyrzane dzieła, co się stało powodem, że teraz nader są rzadkiemi. —

W roku 1730. na dniu 20. Października zatwierdzaiąc dawnieysze przywileia, zastrzegł Król August II. dla Stauropigii, że wyiąwszy Księstwo litewskie tylko iey samey w prowincyach polskich, wolno drukować i sprzedawać księgi ruskie: iednakże pomimo tego świeżo nadanego prawa, roziątrzony processami, które miał z bractwem Metropolita Szeptycki, i chcąc go upokorzyć zaprowadził w monasterze uniiowskim, którego był Archimandrytą w roku 1732. drukarnią rusko-słowiańską i w roku 1733. mszał, czyli Służebnik in folio tamże wydał. — Niesczędziła Konfraternia nieprzyiaznego sobie Metropolitę, pozwała go do sądów nadwornych królewskich, gdzie proces aż do roku 1739. ciągnął się. — Chociaż przytoczyło bractwo wszelkie sobie służące przywileie, i dekreta, a mianowicie wyrok Króla Michała w notach pod liczbą 9. umiesczony z roku 1669. i świeżo w roku 1730. wydany przywiley Augusta II, stanowiący, że nie może istnieć druga drukarnia oprócz brackiey w prowincyach polskich; iednakże sąd, a mianowicie Kanclerz koronny Andrzey Załuski, Biskup Łucki, iako prezes sądu w nie małem znaydował się pomieszaniu, iak ten spór roztrzygnąć wypada. Z iedney strony niechciał narazić Metropolitę Rusi, a z drugiey nieśmiał wyrzeć otwartą niesprawiedliwość, pozbawiaiąc Stauropigie, tak dawnych, tylekrotnie zatwierdzonych i prawnie nabytych przywileiów i wyroków królewskich. Wynaleziono zatém trafny środek, że obie strony i niewygrały i nieprzegrały, tryumf przecież na stronie bractwa pozostał. Srodek ten iest następuiący: w sprawie rozsądzono na dniu 9. Maia 1739, że ponieważ prawa przywileiami Stauropigii nadane, maią własność monopolu, a monopola w każdym kraiu

są szkodliwemi; przeto nie może bractwo przy wyłącznem prawie posiadania drukarni rusko-słowiańskiey pozostać, i Metropolicie wolno utrzymać drukarnią w Uniowie, iednakże zabroniono mu nakładać te dzieła, które kiedykolwiek w stauropigiańskiey drukowane były, nie wolno mu ie w monasterze poiedyńczo sprzedawać, lub po iarmarkach rozsyłać, lecz sprzedaż tychże przez porządnych upoważnionych księgarzy prowadzić ma. — (Oryginał w fasc: 348.) — Bractwo zaś ubocznie wezwane zostało, ażeby spis u siebie drukowanych, Metropolicie zakazać się maiących ksiąg, do królewskiego zatwierdzenia podało, co i uskuteczniono; a na dniu 31. Października 1740. zapadł reskrypt Króla Augusta III. w notach pod liczbą 10. dosłownie umieszczony w fascykule 358, znayduiący się, z wyrażeniem tytułów książek, które tak Metropolicie, iako też każdemu innemu, gdzie kolwiek bądź, oprócz Konfraternii drukować zakazano. — Ponieważ zaś w Stauropigii wszystkie liturgiczne w cerkwi greckiego obrządku używane księgi iuż wychodziły; i te iedynie pokup znaydowały, nie pozostało nic więcey dla drukarni unieiowskiey, i ta z czasem sama przez się upaść musiała. —

W tym przeciągu czasu wychodziły ciągle wielkie dzieła w drukarni brackiey, które iescze i do tąd po niekąd w nieyże do sprzedania znayduią się, iako to:

1712. roku. Służebnik in folio w bibliotece u S. Onufrego Nro. 24. —

1717. r. Triod postna in folio. Jest w bibliotece u Sgo Onufrego N. 161.

1723. roku. Irmologion bez nót in oct: czyli Katawasia w bibliotece staurop: i sprzedaży.

1726. roku. Czasosłow wielki in 4to w bibliotece stauropigiańskiey, i sprzedaży.
1730. r. Triod in folio cwitny.
1736. r. Ewangeliia in folio. (Dubrowski Inst: linguae slav: in praef: p. XLIV.).
1742. r. Akafist sedmicznyi, w bibliotece stauropigiań: i sprzedaży.
1746. r. Triod cwitny in folio, w bibliotece stauropig: i sprzedaży.
1752. r. Bohosłowia nrawoucziteinaia in oct: (Grammatyka X. Lewickiego p. XVI. w przedm:) Iest w bibliot: u S. Onufrego N. 85.
1753. r. Triod postny in folio, w bibliotece stauropig: i sprzedaży.
1761. r. Trebnik wielki in 4to, w bibliot: i sprzedaży.
1765. r. Oktoich wielki in folio, w bibl: i sprzedaży.
1768. r. Połustaw iereyski in oct: w bibl: staur. i inne.— Żeby czytelnikowi w bibliografii cerkiewney mniey świadomemu dać wyobrażenie, o ogromney wielkości ksiąg liturgicznych słowiańskich, umiescza się w notce niżey opis ile każda s tych ksiąg arkuszy papieru w sobie zawiera (*).

W roku 1757. pozyskał drukarz polski rodem Rusin Jan Filipowicz podstępnym sposobem przywiley s Kancelaryi nadworney na drukowanie książek rusko-sło-

(*) Dla wiadomości czytelnika, który nie iest biegłym w ięzyku rusko-słowiańskim, i któremu nie są znane ogromne księgi liturgiczne w obrządku grecko-katolickim potrzebne, umieszczam spis tychże, osobliwie owych, które in folio drukować się zwykły, z obiętością ich na arkusze rachuiąc.— I tak: Trifologion, czyli Tryfołoy, zawierą w sobie 336. arkuszy. — Triod cwitna 225. arkuszy. — Triod postna 211. — Apostoł 129.— Oktoich 174.— Jermołoy 54.— Służebnik 162.— Czasosłow wielki 135.— Trebnik wielki 118. arkuszy, oprócz innych pomnieyszych książek.—

wiańskich, i dał sobie wylać litery w Sokalu; lecz iak tylko o tém Konfraternia wiadomość powzięła, pozwała go dnia 13. Augusta tegoż roku do sądów zadwornych królewskich. — Przekonał się Filipówicz, że sprawę przegrać musi, zrzekł się przeto swego przywileiu, i takowy w oryginale do archiwum bractwa złożył, (fascykuł 141.) —

W roku 1730. sprowadzili Bazylianie poczaiowscy gisera i kazali sobie litery ruskie odléwać. — Kupcy lwowscy będąc tamże na iarmarku, donieśli o tém bractwu, które niezwłocznie oskarzyło o to Bazylianów u Nunciusza w Warszawie, pozyskało naypierwey zakaz drukowania, a potém przystąpiono do formalnego processu, i słuchania świadków. — Wypadł wyrok Nunciatury, dnia 27. Października 1733. w tey treści: że niewolno Bazylianom poczaiowskim, ani tam, ani w całey prowincyi ruskiey, drukarni słowiańskiey zakładać. — Z aktów tego processu wyiaśnia się, że aż po rok 1732 żadnego ruskiego dzieła tamże niewytłoczono, oprócz na otwartym arkuszu Proskomedyi, która się w cerkwi zwykła zawieszać, tudzież listu pasterskiego Biskupa łuckiego. W ciągu tego processu, będący w Warszawie Ihumen Kozubski, starał się u Króla Augusta II. o przywiley na drukowanie książek ruskich, i takowy dnia 18. Października 1732. wyiednał dla Poczaiowa. — Uzyskał tenże Monaster w roku 1737. w Nunciaturze skasowanie wcześnieyszego iey dekretu pod rokiem 1732. wydanego; z powodu że rozstrzygnienie o prawach z przywileiów przez Panuiącego nadanych, wynikaiących, rozprawa nie do władzy duchowney, lecz do świeckich królewskich sądów należy; a nawet iak Pan Irzy Samuel Bandtkie T. II. pag 55. przytacza, osiągnął Monaster

5

w r. 1755. przywiley także z Rzymu na druki polskie, łacińskie i ruskie: o którym przywileiu iednakże w aktach stauropigiańskich tego processu, żadnego nieznalazłem śladu. Zdaie się, że Bazylianie do r. 1750. nic, a przynaymnie nic większego po rusku niedrukowali, aż dopiero w tym r. wydali Czasosłowiec i Psałterz, zaś w r. 1751. Teologią moralną „P o u c z e n i e" tytułowaną. Oto bowiem bractwo przeciwko nim protestacyą przed aktami Konsystorza lwowskiego dnia 20. Września 1753. i 28. Stycz: 1754. zaniesło, a d. 14. Maia 1761. formalny pozew Króla Augusta III. do sądów zadwornych wydało.— Toczył się proces aż do r. 1771. i nareszcie wyrokiem Króla Stanisława Augusta z dnia 26. Listopada 1771. rozsądzono zostało: że Monaster poczaiowski pod karą konfiskaty na rzecz Stauropigii, nie ma się ważyć drukować dzieł, których drukowanie reskryptem z dnia 31. Października 1740. w dodatku pod liczbą 10. umieszczonym, wyłącznie Stauropigii zastrzeżone zostało.— Nakazano oraz owe księgi, które drukarnia poczaiowska do dnia wyroku wytłoczyła, spisać, oszacować i Konfraternii wydać, z obowiązkiem, ażeby ta wartość zabranych książek Monasterowi ratami zapłaciła.—Już przystąpiono do exekucyi wyroku, i los który spotkał drukarnią unieiowską, był by i poczaiowskiey udziałem, gdy w tym samym czasie Królestwo Galicyi przeszło pod sczęśliwe panowanie Cesarsko-królewskiego domu Austryiackiego, i przy rozgraniczeniu, Poczaiów przy Rzeczypospolitey polskiey pozostał.— Zdarzenie to zabespieczyło byt drukarni poczaiowskiey, która przez znakomite nakłady ksiąg rusko-słowiańskich, niepospolitey nabyła sławy, (fascykuł 108.).— Z powyższego na dokumentach opartego wyiaśnienia, wynika wątpliwość,

ażeby drukarnia ruska poczaiowska, podług twierdzenia P. Irzego Samuela Bandtkie T. II. p. 54. i 55. na Sopikowie opartego, którego niestety! ani posiadam, ani czytałem, iuż 1618. roku istnieć mogła. — Prawda iest, że Bazylianie w ciągu sprawy, popisywali się z iakąś książką niby w roku 1618. drukowaną którey tytuł miał bydź, „Speculum Thelogiae" może po rusku, „Zerkało Bohosłowia", lecz bractwo odrzucało ią, iako podeyrzaną. — Nader ciekawą było by rzeczą, gdy by kto z teraznieyszych uczonych księgoznawców miał sposobność oglądać ten exemplarz. Z zastanowienia się nad papierem, czcionkami i pisownią, ktora od r. 1618. do 1730. znacznie odmieniła się, ozdobkami drukarskiemi, zasadami naukowemi w niey zawartemi, w roku bowiem 1618. Monaster poczaiowski, iescze w dysunii zostawał, i innemi okolicznościami, bezwątpienia wyiawiło by się, czyli książka ta prawdziwa, lub zmyślona. Jeżeli zaś książka ta istotnie w roku 1618. w Poczaiowie drukowana, pochodzenie iey, okoliczności o którey niżey pod Uhorcami mówić się będzie, przypisać by wypadało (*). — Nie mogę pominąć, ażebym w tém tu

(*) Dzieło wspomnione w Poczaiowie drukowane, przez Bractwo za podeyrzane ogłoszone, znayduie się istotnie: udzielił mi go do oglądania i opisania JX. Barleam Kompaniewicz, tytuł iego cały iest następuiący: „Siia Kniha nareczaiemaia zercało bohosłowiia izbranna o (sic) mnohich Knih bohosłowskich trudoliubiem sostawłena Jeromonacha Kiriła Trankwieliona i propowiednika słowa Božiia ieho własnym kosztóm i nakładom wydrukowana w monastiru Poczaiewskom w maietnosti Jeho Miłosti Pana Andreia Firleia roku 1618 miesiaca Marta 12. d. Dedykowana Laurentemu Dribińskiemu Czesnikowi wołyńskiemu, in 4to kart 112. — W dedykacyi podpisał się autor Kirił Stawrowiecki. — Karty w początku i na końcu nieliczbowane, we środku zaś kilkadziesiąt maią na sobie liczbę, z czego wnosić by można, że nie razem to dziełko, lecz ułomkami wychodziło, a pózniey zebrane, tytułem i dedykacyą opatrzone

mieyscu, iednę iescze nienapomknął postrzeżoną omyłkę.— Uczony Bandtkie mówi T. II. p. 56. iż w bibliotece imienia Ossolińskich, znayduie się Służebnik, czyli Liturgion w Poczaiowie roku 1655. wydany. Chociaż we Lwowie ninieysze piszę badania i tu Księgozbiór ów znayduie się, nie mogłem naocznie to dzieło oglądać, s powodu że biblioteka iescze nieuporządkowana, śmiem iednakże twierdzić, że rok 1655. mylnie położony. Musi tam bydz ,ѧѱнє a nie ,ѧхнє, to iest 1755. bo wiadomo że w roku tym Służebnik w Poczaiowie drukowany, czytam w aktach processu, iż Bazylianie chociaż wszelkich używali środków, ażeby dawność swey drukarni udowodnić, o Służebniku z roku 1655. żadney nie czynią wzmianki, i owszem wyznaią, że przez woyny i nieszczęścia kraiowe po roku 1618. około setka lat drukarnia ich nieczynną bydz musiała, a właśnie też od roku 1646. aż do końca panowania Króla Jana Kazimierza w roku 1667. Ruś czerwona, Wołynie, Podole i Ukraina były teatrem okropney woyny i spustoszenia.—

W ciągu processu z Monasterem poczaiowskim wychodziły w drukarni stauropigiańskiey różne dzieła, a między niemi w roku 1760. Teologia moralna in oct: pod tytułem: „Bohosłowia nrawouczitelnaia" tudzież filozofia moralna in 12. pod tytułem: Itika Jeropolitika, ili filozofija nrawouczitelnaia" przez księdza Mikołaia Szadurskiego wydana, z 67. na miedzi, przez Jana Filipowicza, sztychowanemi, allegorycznemi i simbolicznemi rycinami, którą między rza-

---

zostało,— Krótkość czasu niepozwoliła mi przeczytać te książkę, i z uwagą nad nią się zastanowić.— Zdanie przeto o niey do późnieyszey odkładam chwili.—

dkie rusko-słowiańskie książki poczytać należy. Oba te dzieła znayduią się w bibliotece stauropigiańskiey.

Od czasu przeyścia Galicyi pod błogie berło cesarskie, wychodziły aż do tąd książki z tey drukarni w miarę potrzeby wyznawców obrządku grecko-katolickiego, i tak między innemi licznemi małemi dziełkami. w

1772. roku. Apostoł wielki in folio.

1780. r. Mszał, czyli służebnik wielki in folio.

1786. r. Katechizm dla narodowych szkół in oct:

1790, r. Historya cerkiewna Dannemaiera przez Księdza Teodora Zachariasiewicza, z łacińskiego na ruski ięzyk przetłumaczona w dwóch tomach, tudzież Filozofia moralna Baumaistera, zawieraiąca w sobie filozofią praktyczną, prawo przyrodzone, etyke i polityke z łacińskiego na ruski ięzyk, przez Piotra Lodi przełożona in oct:

1793. r. Martirologion in 4to.

1808. r. Mszał S. Jana in folio i Psałterz in 4to.

1816. r. Irmologion z nótami in folio i Osmiohłasnik in 4to.

1825. r. Połustaw iereyski, czyli brewiarz,

1830. r. Słownik słowiańsko-polski in oct:—Oda Dzierzawina, pod tytułem: „Bóg" w ruskim, niemieckim i polskim ięzyku, tudzież dzieło, pod tytułem: „Ruka Damaskina iz t'my zabwenia iziata" in oct: z 16. litografowanemi rycinami.—

1831. r. Hymn narodowy z muzyką, „Gott erhalte Franz den Kaiser" w siedmiu ięzykach, to iest: niemieckim, słowiańskim, polskim, czeskim, węgierskim, włoskim i łacińskim, iuż z tego wzglę-

du rzadki, że tylko 200. exemplarzy wytłoczono i między znakomitsze osoby w kraiu rozdano.— 1833. r. Typik, czyli ustaw in oct:

Oprócz tych większych dzieł, drukowano podług potrzeby książki szkolne i do nabożeństwa używane.

To iest krótki rys historyczny, naydawnieyszey na całey kuli ziemskiey, do tąd ciągle istnieiącey słowiańskiey drukarni, a kto wie, czyli i w innym ięzyku dawnieysza od niey znaydować się może? Byt tak długi winna iedynie zawisłości swey od społeczeństwa moralnego, które trwa nieśmiertelnie, i nie korzyściami merkantylnemi, lecz uczuciem religiiném powoduie się.— Któż by bowiem prywatny odważył się łożyć koszt na ogromne dzieła liturgiczne, których powolna sprzedaż, cały wiek częstokroć trwać może? I tak s Triodów postnych i cwitnych w latach 1746. i 1753. drukowanych, znakomite iescze zapasy znayduią się, ledwie bowiem kilka exemplarzy w roku sprzedać można.—Kusiła się nie raz i w dawnieyszych i późnieyszych czasach zazdrość i łakomstwo, ażeby zniszczyć tę drukarnią; lecz bractwo, a późniey Instytut, ile świętszém powodowany uczuciem, przetrwał wszystkie podobne zamachy!

IV. DRUKARNIA MICHAŁA SLOSKI WE LWOWIE OD 1638 DO 1668 R.

O początku i powstaniu tey drukarni, mówiło się obszerniey opisuiąc drukarnią stauropigiańską. Liczne wyszły w niey dzieła, Sloska bowiem był przedsiębierczy i zapobiegliwy; lecz gdy po przyięciu unii księgi ile maxymy i nabożeństwa schyzmatyckie w sobie za-

wieraiące, przez pobożną gorliwość wytępione zostały, stały się teraz rzadkiemi w naszey prowincyi. — Naywięcey by książek w drukarniach lwowskich przed uniią wydanych w Multanach i Wołosczyznie znaleść się dało, gdyż przy iednem i temże samem wiary wyznaniu znaczna ich ilość do tamtych kraiów ztąd wychodziła. — Niepozostaie tu i o życiu Sloski nic więcey do przytoczenia nad to: iż gdy się w roku 1646. dzieło iakieś świeżo w drukarni Kiiewo-pieczarskiey Piotra Mohiły Metropolity kiiowskiego wydane, przedrukować odważył; przez tegoż pod ów czas na Rusi naywyzszego cerkwi wschodniey Pasterza, wyklętym został, i w tey klątwie do śmierci zostaiąc, pogrzeb na ziemi świętey zaprzeczony miał, i po śmierci dopiero rozgrzeszenie osiągnał. — Dzieła u niego drukowane, pisarzowi nınieyszych badań znane, są następuiące:

1639. roku. Sobraniie diianii Apostolskich in folio. — Znayduie się w bibl: u S. Onufrego.

1640. r. Czasosłowiec i Szostodnik. (Proces ze Skolskim fascyk: 138.), tudież osmiohłasnik in 4to. — W bibl: u S. Onufrego.

1642. r. Triod postna in fol: — Jest w bibl: u S. Onufrego.

1646. r. Nomokanon si est zakono prawilnik imieiai po sokrasczeniu prawiła, świątych Apostołów, sedmi soborow i t. d. in 4to. Znayduie się w bibl: stauropigialney, tudzież Służebnik in 4to, w bibl: XX. Bazyl: u S. Onufrego.

1663. r. Klucz rozumienia, in fol: — w bibl: u S. Onufrego. —

1664. r. Triodion postnyi. (Patrz grammatykie X. Lewickiego p. 191.) —

1665. roku. Nebo nowoie s nowymi zwiezdami sotworennoie, i t. d. przez Galiatowskiego, in 4to kart 140. Annie z Mohiłów Potockiey Woiewodzinie krakowskiey dedykowane (*), tudzież trzecia edycya in fol: dzieła, „Klucz rozumienia". — Oba się znaduią w bibl: u S. Onufrego. —

V. SKOLSKI JĘDRZEY WE LWOWIE, 1638 DO 1640.

Skolski Jędrzey Rusin, rodem ze Lwowa, wyuczywszy się sztuki drukarskiey w Stauropigii, iako Towarzysz udał się w podróż do Multan, i tam przy drukarniach pracował. Powróciwszy do Lwowa w roku 1637. lub 1638. przywiózł z sobą nieco liter ruskich i matryce do lania tychże, a poprzyiazniwszy się z Michałem Słoską, zaczął u niego niby wspólnik w drukarni robić, i odlawszy dostateczną ilość liter, ruskie księgi drukować. Pozwało go bractwo do urzędu radzieckiego lwowskiego, i o to, że nie będąc upoważnionym drukarzem, iako taki drukuie, i że przeciw prawom Konfraternii służącym, do druków ruskich się bierze. — Ciągnął się o to proces r. 1639. i 1640. tak w Magistracie, iako też drogą appellacyi w sądach nadwornych królewskich. — Skolski zapierał się iako by on na swoie imie drukować miał, lecz tylko iako Towarzysz Sloski, i w iego officynie, wyznaiąc, że mu tylko litery ruskie przez siebie ulane, za 1500. złotych sprzedał. Skutek tego processu był ten, że po dwuletnich zatargach, Skolskiemu iłe nieupowa-

(*) Patrz dodatek pod liczbą 12.

żnionemu, drukarstwo na własne imię zakazane zostało. Z tego processu okazało się, że w r. 1638. w drukarni Sloski, a literami Skolskiego wydrukowano po rusku dwa dzieła, Apostoł i Psałterz, lecz czyli pod imieniem Sloski, lub Skolskiego, albo też obu razem niewiadomo. Zaś w r. 1640. wydrukowano temiż samemi literami, iuż tylko pod imieniem Sloski, Czasosłowiec i Szostodnik.

Tenże Skolski miał u iakiegoś obywatela Gruszeckiego dług własny; nie mogąc go odebrać, a chcąc uniąć sobie dłużnika, wydrukował w drukarni Sloski, cztéry tytuły i prefacye nowe do dzieła polskiego, Ekonomia zwanego, w Krakowie u Marcina Philopolskiego wydrukowanego, zowiąć się w nim drukarzem lwowskim, chociaż nim nie był, i ofiarował dłużnikowi dzieło to swoie drukarskie. — Gdy by się zatém który s tych cztérech exemplarzy okazał, był by s tego względu rzadkim, że tylko cztéry s tytułem drukarni lwowskiey i Jędrzeia Skolskiego wydrukowane znaydowały się. — Jakie to było dzieło „Ekonomia" u Marcina Philopolskiego, czyli Filipolskiego drukowane, wiadomo mi nie iest, bo w żadnym bibliografie polskim o niém nieznalazłem wzmianki. — Przez te processa, Skolski mały swóy maiąteczek nadwerężył, i zmuszony był przyiąć obowiązki drukarza w bractwie r. 1641. iak się wyżey rzekło. (Akta processu z Skolskim w fascykule 138.) — Gdy póżniey cośkolwiek do sił przyszedł, wyiednał sobie Skolski przywiley u Króla na drukarnią, lecz nie miał na tyle maiątku, ażeby z niego korzystać mógł. — Drukował on oddaliwszy się ze Stauropigii w drukarni Arseniego Żeliborskiego Biskupa, iak zaraz niżey.

VI. DRUKARNIA ARSENIEGO ŻELIBORSKIEGO BISKUPA WE LWOWIE U S. JURA.

W latach 1645. i 1646. znaydowała się drukarnia Arseniego Zeliborskiego Biskupa we Lwowie przy katedrze S. Jura. — W bibliotece XX. Bazylianów u S. Onufrego znayduią się dwa następuiące dzieła, byt teyże drukarni zaświadczaiące, to iest:

Euchologion si est molitwosłow, ili Trebnik i t. d. wo Lwowi w Typografii Welmożnoho prewelebnoho w Christie Jeho Miłości Hospodina Otca Arsenia Żeliborskoho Episkopa lwowskoho i proczaia pri cerkwy stołecznoi Sho Weliko-muczenika Georgia 1645. in 4to, kart po iedney stronie znaczonych 336. drugie pod tytułem:

Zobraniie (sic) korotkoy o artykułach wiery prawosławno-katolickoy christianskoy, iak cerkow wschodnaia apostolskaia uczit i t. d. Wo Lwowi pri cerkwy stołecznoy S. Weliko-muczenika Christowa Georgiia, r. spasitelnaho wopłoszczeniia hospodnia 1646. miesiaca Marta 20. dne, in 4to kart 90. — Oba te dzieła drukował Andrzey Skolski, i iako drukarz na nich swe imie wyraził.

Co się pózniey s tą drukarnią stało, i czyli w niey co więcey drukowano, nie wiadomo. — Polityczne wkrótce pózniey zaszłe zaburzenia na Rusi, woyna kozacka i oblężenie Lwowa przez Chmielnickiego i Tatarów w roku 1648. niesprzyiały podobnego rodzaiu zawodom. — Biskup Zeliborski zostawał w niedostatku, list iego oryginalny z dnia 20. Stycznia 1646. do bractwa pisany, za-

wiera podziękowanie za odebrane w nieszczęściu szczodroty; i prośbę o pożyczenie 2000. złot: na drogę do Warszawy, ażeby mógł przedstawić Królowi ucisk cerkwi wschodniey i narodu ruskiego. — Może bydź zatém, że te druki bractwo od niego zakupiło, lecz nie ma na to żadnego pisemnego dowodu. —

VII. WOYCIECH MIELCZEWSKI WE LWOWIE, OD 1684 DO 1692. R.

Woyciech Mielczewski, lub Milczewski introligator i miesczanin lwowski, wyiednał sobie u dworu Króla Jana III. przywiley, z daty w Złoczowie 13. Sierpnia 1684 na drukowanie książek, tak łacinskich, iako i ruskich, s tytułem królewskiego drukarza. — Zaraz w tym samym roku rozpoczął druki polskie, a późniey około roku 1690. nabywszy matryce i ulawszy liter ruskich, nałożył Bukwar, to iest, Elementarz w 2000. exemplarzach. Powziąwszy Konfraternia o tém wiadomość, pozwała Mielczewskiego do urzędu radzieckiego lwowskiego, skąd się sprawa do sądu nadwornego królewskiego wytoczyła. — Król Jan III. dekretem w Janowie dnia 14. Czerwca 1692. wydanym, rozsądził; że przywiley Milczewskiego, co do druków ruskich podstępnie za pośrednictwem złey informacyi Kancelaryi królewskiey uzyskany został, a zatém znosi się; Stauropigia przy wyłączném prawie drukowania ksiąg ruskich pozostać, i sekwestracya matryc i wytłoczonych książek, na korzyść skarbu bractwa nastąpić ma. — Przy przedsięwziętey sekwestracyi okazało się, że Mielczewski z 2000. exemplarzy 1100. exemplarzy rozsprzedał, lub

przechował, i tylko 900 pozostało. — A zatém elementarz s tytułem drukarni Milczewskiego do rzadkich edycyi należeć może, albowiem Stauropigia do przyznanych sobie 900. exemplarzy, tytuł swey drukarni przydrukować kazała i za swoie rozsprzedała. — Proces ten przyprowadził Mielczewskiego do ubóstwa, i zdaie się że nietylko ruską, lecz i łacińską drukarnię zaniechał; trudno bowiem przyidzie wynaleść druki iego łacińskie, lub polskie po roku 1693. późnieysze. — (Akta tey sprawy w fascykule 135.).

VIII. JÓZEFA SZUMLAŃSKIEGO BISKUPA, DRUKARNIA WE LWOWIE. OD 1688 DO 1690.

Dochody, które Stauropigia z drukarni i sprzedaży książek w prowincyach rusko-polskich, sprzedaiąc ie na mieyscu i rozsyłaiąc po iarmarkach ciągnęła, były w ów czas dosyć znakomite, atém samém wzbudzały zazdrość u osób duchownych i świeckich. Biskup Szumlański trzymaiąc się dworu Króla Jana III. który albo we Lwowie, albo okolicy iego, to iest, Jaworowie, Żółkwi i Złoczowie przemieszkiwał, wystawiony był na wydatki, na które dochód z Biskupstwa i rodzinney ziemi był za szczupły; postanowił zatém zaprowadzić drukarnię, na co mu łaskawy monarcha przywiley nadać nieomieszkał. — Miał do tego i inne pobudki, różnił on się z bractwem ciągle i godził, a zawsze s korzyścią skarbu swoiego. — Zakupił i sprowadził przeto kilka-

dziesiąt kamieni liter, sprawił sobie dwie prassy, kaszty i inne drukarskie przyrządzenia (*).

Powziąwszy o tém wiadomość, mocno strwożyło się bractwo. — Jedni radzili rozpocząć proces, maiąc za sobą i przywileie i dekreta; drudzy zaś twierdzili, że się pasiwe mieć należy, wyrachowali oni, że Biskup nie ma na tyle zapasów pieniężnych, ile potrzeba, ażeby sprowadzić papier z Gdańska, utrzymać i opłacać zecerów, presserów, korektorów i zawiadowcę w porządney drukarni nieodbicie potrzebnych. — Wiadomo im także było, że Biskup wydawszy zgóry znakomity kapitał na drukarnią, niebędzie miał tyle cierpliwości czekać na zysk, który dopiero w ciągu lat kilku powoli obiawićby się mógł. — Niezawiedli się w swey rachubie. W półtora roku bowiem od sprowadzenia liter, oświadczył Biskup chęć sprzedania swey drukarni bractwu. Po nieiakiém ociąganiu się, przystąpiono do kupna, u-

(*) Biskup Szumlański nie tylko bawił nayczęściey przy dworze Króla Jana III. lecz towarzyszył mu także w wyprawach woiennych przeciw Turkom, na polu bitwy znaydował się, na niebezpieczeństwo swe życie wystawiał, i rannym był pod Wiedniem, dowodzą to, dwie tabliczki srebrne, czyli wota z napisami i kulami, na łańcuszkach w srebro oprawnemi, przy obrazie Panny Maryi Trembowelską zwaney, w cerkwi Kat: S. Jura we Lwowie zawieszone. — Napisy te są następuiące. „na pierwszey tabliczce" Turczyn ieden pod czas bitwy pod Zurawnem strzelił tą kulą do osoby Imci Józefa Szumlańskiego, a niepotrafiwszy samego, śpiewaczka za nim w głowę na imie Piotrka tą kulą postrzelił, od którey i umarł, a było to w dzień S. Michała A. D. 1676. przy bytności Króla Imci, tamże pod Zurawnem będącego na tey woynie, dla pamiątki tedy wieczney, na obrazie Nayświętszey Panny Namiestney u S. Jura w Katedrze lwowskiey ruskiey zawieszona" — na drugiey zaś; „Ta kula w walney bitwie Króla Imci Polskiego Jana III. pod Wiedniem z Wezyrem i Turkami, postrzeliła Imci X. Iosepha Szumlańskiego w lewe ramie, Episkopa lwowskiego, Administratora Metropolii kiiowskiey, który był praesens w tey bitwje przy boku Króla Jegomości, w Niedziele w południe, to iest, dnia dwunastego Septembra Anno Domini 1680, a dla wieczney pamięci, na obraz Nayświętszey Panny Trembowelskiey lwowskiey Sgo Jura Katedrze, dnia 28 8bris anni eiusdem zawieszona".

godzono się za 5000. złotych, które we dwóch ratach, częścią gotowizną, częścią książkami z swey drukarni zapłacić obiecano i wypłacono. — Biskup złożył w ręce bractwa swóy przywiley, oddał wszystkie przyrządzenia i litery, obowiązawszy się oraz swém i swych następców imieniem, że o drukarni nigdy niepomyśli, i niedopuści, ażeby kto inny, takową w iego eparchii zakładać usiłował (fasc: 50. i księga Z).

Ponieważ Biskup blisko dwóch lat w posiadaniu druków zostawał; nie iest zatém rzeczą niepodobną, że iakie małe dziełko s tytułem iego officyny na świat wyszło, i może kiedyś póżniey okaże się (*).

IX. BAZYLIANIE S. JURA WE LWOWIE OD 1700 DO 1707. R.

Wyżey iuż przy opisie drukarni brackiey stauropigiańskiey, przytoczyło się iakie powody skłoniły Biskupa Józefa Szumlańskiego, że przez Bazylianów i ich kosztem, choćiaż żadnego w tey mierze od Króla niemieli upoważnienia, drukarnią u S. Jura zaprowadzić

(*) Rzeczywiście znayduią się w bibliotece u S. Onufrego dwa dzieła z drukarni Biskupa Szumlańskiego i wprawdzie:

Psałtyr błażennaho Proroka i Caria Dawida z Typografii episkopskoy lwowskoy, pri obiteli S. Welikomuczenika Christowa Georgiia, wydana roku 1688. in 4to. — Dedykowana Biskupowi Szumlańskiemu, przez Jeromonacha Dionysia. — Drukarzem był Wasyl Stawnicki; tudzież:

Metryka albo Reestr dla poriadku cerkwi S. i snadnieyszoy informacyi duchownym, świeckim z Typografii episkopskoy lwowskoy, pri obiteli S. welikomuczenika Christowa Georgiia wydana roku 1687. in 4to. — Jest to nauka prowadzenia metryk z białemi kartami do zapisywania tychże. —

postarał się. — Tam także mówiliśmy, iakim sposobem ta drukarnia do rąk bractwa przeszła. — Niewyszło w niey inne dzieło, tylko Irmologion w roku 1700. zaczęty, a w 1707. dokończony, nie miała też tylko ieden druk, albowiem niesprzedano by całey drukarni, a nawet z wydrukowanemi książkami za 2000. złotych, gdyby była posiadała należyty zapas liter. — Drukarnia bowiem rusko-słowiańska dobrze urządzona, powinna posiadać siedem rodzaiów druków, to iest, ewangieliczny, służebnieczny, psałterny, oktoinyi, połustawnyi, soborniczyi i primiotitelnyi. — Do nabytych od Bazylianów Irmologionów kazała Konfraternia odbić tytuły, z wyrażeniem swey officyny, i te reszte, iako swoie rozsprzedała. — Exemplarz owego Irmologionu z roku 1700. znayduie się w bibliotece XX. Bazylianów u S. Onufego we Lwowie.

X. JAN FILIPOWICZ WE LWOWIE. 1757 ROKU.

I o tym drukarzu wspomnieliśmy wyżey pod drukarnią bracką. Na dniu 20. Kwietnia 1757. uzyskał on przywiley królewski, lecz iuż 23. Września tegoż roku, otrzymał na żałobę bractwa, pozew, tak od sądów świeckich królewskich, iako też i od ówczesnego Biskupa Leona Szeptyckiego. — Przekonany, bez dalszych sporów Filipowicz, zrzekł się w grodzie lwowskim prawa swego do tego przywileiu i Konfraternii takowy doręczył. — Tenże Filipowicz, a nie Filipowski, iak go Lelewel w swych księgach bibliograficznych Tom II. pag: 226. zowie, był pod ów czas nayzręcznieyszym w tych stronach rytownikiem na miedzi. — W drukarni stauropigiańskiey znayduią się blachi miedziane, obrązków in folio do służebnika potrzebnych, iego rylca.

XI. JÓZEF PILLER WE LWOWIE, 1817 I 1818.

Ponieważ druki stauropigiańskie przez długie używanie zbite i stępione zostały, postanowił Instytut przelać wszystkie dawnieysze litery w nowsze i kształtnieysze formy. Sprowadzono zatém zręcznego gissera, który umyślnie odkuwszy ponsony i matryce od roku 1816. do 1820. przelaniem dawnieyszych druków zaymował się. Ze zaś w przeciągu czasu potrzeba niektórych książek dla szkół parafialnych ruskich, stała się niezbędną; a te spowodu przetwarzania typografii w Stauropigii, drukowane bydz nie mogły; zatém sprowadził gubernialny lwowski drukarz Piller, niektóre gatunki liter rusko-słowiańskich, i s pod iego prassy i z iego tytułem wyszły następuiące szkolne książki.

Prawiła szkolnaia dla uczilisсz parafialnych w dieсezyi peremiskoy'u Josepha Pillera, in oct: stronic 15. roku 1817.—

Powinnosty poddanych ku ich Monarsie, wo upotreblenie uczilisсz parafialnych, in oct: stron 48. 1817. r.

Katechizis małyi dla uczilisсz parafialnych in oct: str: 29. — 1818.

Litery te po naywiększey części typografia pillerowska przelała na druki łacińskie i niemieckie.

XII. KRYŁOS.

Wieś pod Haliczem w Cyrkule Stanisławowskim do dóbr stołowych Metropolii halickiey należąca, a nie Kryłów, iak uczony Bandtkie w tomie I. pag: 323. wspomina.—Kryłów iest miasteczko dawniey w Cyrkule Za-

moyskim, a teraz w Polscze w powiecie Hrubieszowskim (*).—

W roku 1606. wyszło w tém mieyscu dzieło, s pod prassy Kirylicą bite, pod tytułem: „Ewanhelie ucziтelnoie, na wsiaku nedielu i na hospodskiia prazniki i naroczitich świątych. Izbranna ot swiatoho ewanheliia, swiatiszim Kalistom Archiepiskopom Konstantiniahrada. Powoleniemże Kyr Hedeona Bołobana Episkopa halickaho, lwowskaho i Kamieńca podolskoho Exarchy welikaho tronu konstantinopolskaho, izslidowana, i na mnohich mistcach isprawlena, nowo wydana s drukarnie Kryłoskoie w lieto ot sozdaniia mira 7108. a ot wpłoszczeniia Iysus Christa syna Bożiia 1606. misiaca Oktowryia 1. dnia" in folio, kart po iedney stronie liczbowanych 416. Po tytule na stronie odwrotney, herb domu Bołobanów, to iest, Korczak.— Znayduie się exemplarz do-

(*) Nieodrzeczy będzie przytoczyć w tém mieyscu nię co więcey o tey wsi Kryłosie, która podług tradycyi, swego położenia i dokumentów była niegdyś Ostrogiem, to iest, cytadellą stołecznego miasta Halicza z rezydencyą panuiącego Książęcia, cérkwią katedralną, siedzibą Metropolity i dwunastu Kryłoszan sobornych, czyli Kapłanów kapitularnych, podobnie iak w Pradze Wyssohrad, (Cathal Univer: Cleri Prag: An. 1834. pag. 9.) i iak w Krakowie katedra na zamku, albowiem Kryłos ze strony Halicza ma dotąd potróyne wały i szańce z iedney strony, leży na wysokiey górze, po pod którą płynie rzeka Łukwica i dzieli Kryłos od wsi Podgrodzie oznaczaiącey swą nazwą, że Kryłos należał do grodu, czyli miasta Halicza, nareszcie w dyplomacie Książęcia Lwa pod dniem 8. Marca 1301. w Haliczu wydanym, od Królów polskich Stefana i Zygmunta III. z ruskim dosłownym wypisem potwierdzonym. (Chodykiewicz Dissertationes Historico-criticae Dissertat: II. Caput I. de statu urbis Hal:) te wyrazy się znayduią „My Bohu i Preczistoy ieho Matery ko cerkwy swiataho ieia Uspeniia Kryłoskim Popom sobornym Mytropołyi Hałyckoy dały iesmo prawo duchownoie" i t. d.

brze utrzymany, w bibliotece Bazylianów u S. Onufrego we Lwowie, a podług P. Bandtkiego nie cały w bibliotece Ossplińskiego. — Podług nieiakiego do prawdy podobieństwa i porównania druków, dzieło to wytłoczone literami i prassami bractwa Stauropigion, które drukarzów swoich do Kryłosa wyprawić mogło, ażeby tam pod okiem swego pasterza, ile iego kosztem księgę tę wydrukowało; lecz może bydz także, że typami familii Bołobanów, która miała swe osobne druki, do brackich zupełnie podobne, ile w iedne i też same matrycy od żyda po Fedorowiczu kupione wylane, jak niżey pod Stratynem będzie mowa. —

XIII. STRATYN.

Miasteczko w Cyrkule Brzeżanskim, niegdyś domu Bołobanów, teraz Hrabiego Krasickiego.

W tymże samym 1606. r. wyszło w Stratynie dzieło Kirylicą drukowane, pod tytułem: „Molitwennik, ili Trebnik iz hreczeskaho iazyka na słowenskii perewedenyi iz drukarnie Pana Teodora Juriewicza Bołobana stratynskoie wydanyi r. 1606. w Stratynie" in 4to. — Kart po iedney stronie liczbowanych 688. — Za tytułem na odwrotney stronie herb domu Bołobanów, Korczak. — Z tytułu powyzszego, pokazuie się, że drukarnia ta rzeczywiście była własnością familii Bołobanow, o obrządek grecko-oryientalny wielce gorliwey i w czerwoney Rusi dobrze osiadłey. — Z tego domu był Arseniusz Bołóban wdowiec, zostawszy Kapłanem, Biskupem, halicko-lwowskim. — Po nim rodzony syn iego Gedeon,

podobnież Biskupem lwowskim. — Isaiász, a w zakonie Jona Bołoban, synowiec Gedeona, Archimandrytą unieiowskim i Koadiutorem biskupstwa lwowskiego, a później Dyonizy Bołoban, Biskupem łuckim, a potém Metropolitą kiiowskim, halickim. — Mylnie Ksiądz Siarczyński w dziele, „Obraz wieku panowania Zygmunta III." wspomina, iakoby Arseniusz Bołoban był Biskupem przemyslskim, gdyż on był lwowskim; iak się dopiero rzekło, i dopiero przy wstąpieniu do zakonu, przybrał imie Arseniusz, na świecie bowiem nosił imie Marka. — Mylne iest zdanie Sakowicza, przez P. Bandtkiego T. II. p. 134. przytoczone, iakoby ten Trebnik był Bołobana Władyki, to iest, z iego drukarni wydany, gdyż z dokładnie wypisanego powyżey tytułu widzieć można, że ta drukarnia była nie Władyki, lecz Teodora Juriewicza Bołobana. — Mylne nareszcie mniemanie P. Hlebowicza, przez P. Bandtkiego napomknione, iakoby ta drukarnia z Ostrogskiey powstała. — W roku 1606. żył iescze Konstanty Książę na Ostrogu, i drukarnia iego ciągle była zatrudniona, świadczą oryginalne Książęcia listy, że w owym czasie, częstokroć, to ruskich, to greckich liter z Stauropigii do Ostroga pożyczano, i drukarnia tamta dopiero po zgonie tegoż Pana rozsypała się, albo raczey na polską przelaną została. —

Exemplarzy powyższego Trebnika znayduie się dwa we Lwowie. — Jeden w bibliotece XX. Bazylianów u S. Onufrego, a drugi w bibliotece stauropigiańskiey.

Podług P. Bandtkiego wzwyż przytoczoném mieyscu, miał roku 1604. wyiść w Stratynie Służebnik, którego niezdarzyło nam się nigdzie widzieć. —

XIV. UHORCE, czyli UHERCE.

Wieś w Cyrkule Samborskim, do państwa Oszańce należąca.

W roku 1620. wyszło w tey wsi z drukarni Jeromonacha Pawła Domźiwa Lutkowicza, książka pod tytułem: „Apostoły i Ewanheliie" in oct: min: kart po iedney stronie liczbowanych 134.— Exemplarz który mi się widzieć zdarzyło, i który dotąd ieden tylko iest znany w Galicyi, był własnością Kanonika Katedry przemyślskiey Imci Księdza Piotra Nazarewicza. Tytuł wydarty, na odwrotney stronie karty tytułowey, musiał bydź herb familii Szeptyckich, którey własnością były dobra Oszańce i Uherce, gdyż na drugiey karcie osiem wierszy na kleynot szlachecki tegoż domu. — Na końcu dziełka, mieysce drukarni i nazwisko drukarza, iak wyżey przytoczyło się.— Wzmianka o tym samym exemplarzu znayduie się i w grammatyce Księdza Józefa Lewickiego, na stronie 191.—

Może bydz, że na ów czas istniał w tey wsi monasterek, iakich dawniey na Rusi mnóstwo było, i że Jeromonach tegoż, miał swoią małą drukarnię, a może bydz, że tylko w domu Szeptyckich miał swóy przytułek.— Jeżeli by się udowodnić dało, że w Poczaiowie rzeczywiście w roku 1618. drukowano iakie dzieło, mogły to bydz też same druki, które z monasteru iednego do drugiego, przewożąc mnichi dla własnego zatrudnienia i korzyści iakiey-kolwiek, drobnieysze dzieła wytłaczali, ulawszy sobie pierwey potrzebną ilość liter, podług swey zamożności (*).— Drukarze w pismienic-

(*) Patrz wyżey przypisek na stronie 35.

twie i naukach cerkiewnych więcey niżeli kto inny biegli, chętnie do zakonu przyimowani, i swym przemysłem społeczeństwu użyteczni bydz mogli. Każdy zaś drukarz na Rusi, był oraz i gisserem, iakich iescze i teraz znaleść nietrudno.

Zdaie się, że w owym czasie od roku 1615. do 1650. więcey podobnych małych drukarni w tych stronach namnożyć się musiało, s któremi processa toczyć Stauropigia nieznaydowała bydz rzeczą użyteczną, koszta bowiem sporów za dworem królewskim, iak się wyżey opisuiąc proces s potomkami Sloski napomknęło, nader były znakomite, a przeciwnie między bractwem i owoczesnemi monasterami zawiązany był, ścisły soiusz miłości i wzaiemnego wsparcia. Stauropigia tylko zakonników przy swych cerkwiach mieściła, i na wezwanie każdego monasteru s pomocą śpieszyła.

Że podobnych drukarni pokątnych, więcey bydz musiało, dowodzi punkt 6. z kontraktu oryginalnego na dniu SS. Piotra i Pawła 1643. roku, między Stauropigią i Sloską przyimuiąc go za zawiadowcę i pozwalaiąc mu drukować w swey officynie drobnieysze dziełka, zawartego. Którego punktu następuiąca treść: „P o n i e w a ż p o d t e n c z a s s z k o d n i c y r ó ż n i c e r k w i t e y i PP. B r a c t w a, t a k o w y c h z a z d r o s n i k ó w, i a k o i u ż o t y m d a i e s i ę o d c z ę ś c i s ł y s z y ć, z a r o z b i e g a n i e m s i ę k o ł r o d z ą s i ę; i z z g o ł a n i e m a l k a ż d y d i a k, a l b o t e ż P o p u s i ł u i e n a s w ą p r y w a t e d r u k a r n i e w y s t a w i ć i n a s i e b i e d r u k o w a ć; p r z e t o p r z e c i w k o t a k o w e g o z ł o s n i k a PP. B r a c i a s p o l n i e z P. M i c h a ł e m S ł o s k ą m a i ą s i ę m ę z k o p r a w n i e o p p o n o w a ć, b r o n i ć w s z e l a k o, i n i e d o p u s c z a ć, p r a c y i

wzaiemnego koasztu wespół nieżałować na to, aby tylko takowego nieprawnie zasiadłego przy Lwowie z drukarnią prywatną, prawami cerkwi mieyskiey starożytnemi znieść".

Czas dopiero i dalsze śledzenie, może nam odkryie płody tych małych drukarń. Nie dowiodą one bezwątpienia zamiłowanie w naukach i literaturze narodu; lecz będą zawsze pomnikiem właściwey Rusinom pobożności, rozkrzewionego na ów czas i między ludem pospolitym piśmienictwa, i chęci posiadania książek nabożnych.—

XV. UNIOW.

Wieś w cyrkule Złoczowskim, teraz do dóbr stołowych Metropolii halicko-lwowskiey należąca, w którey dawniey był monaster Bazylianów z Archimandryą, czyli opactwem.—

Między rokiem podobnoś 1669 i 1671. założył Warleam Szeptycki Opat uniowski, w monasterze tamecznym drukarnią rusko-słowiańską. — Pozwało go bractwo do sądu nadwornego Króla Michała Wiszniowieckiego, i oraz uzyskało prowizoryczny zakaz, czyli inhibicye, ażeby aż do ukończenia sprawy, Archimandryta nieważył się drukować w swym monasterze.— Nieprzyszło do sądowego wyroku, iuż dla nayścia tych kraiów w roku 1672 przez Turków i oblężenia Lwowa, iuż dla tego, że Opat Warleam Szeptycki oświadczył, że drukarni zaniecha, co i dotrzymał po części aż do roku 1710, w którym na stolice biskupią lwowską podniesiony zo-

stał, bractwo zaś procesu o szkody popierać zaprzestało, zaniedbawszy iednak wykupić przysposobione druki, które iako własność monasteru w Uniowie pozostały.—

Po Warleamie Szeptyckim został Opatem, późniey Biskupem lwowskim, a nareszcie Metropolitą kiiowskim i oraz Opatem uniowskim, Atanazy Szeptycki synowiec Warleama, lecz i ten do roku 1732 niemyślił o drukarni; aż gdy w owych latach, bractwo zacięte z nim toczyło processa w Nunciaturze i w Rzymie o exempcyą od władzy iego pasterskiey, i takowe w sądach Congregationis de propagande fide, wygrało: postanowił Metropolita dać Konfraternii uczuć swą niechęć, i iako Opat uniowski, zaprowadził tamże, czyli raczey wskrzesił zaniechaną przez poprzednika swego drukarnią, pragnąc tym sposobem uiąć bractwu zasiłków do popierania processów potrzebnych.— W roku przeto 1733 wyszedł tamże Służebnik in folio s pod prassy, którego exemplarz w bibliotece stauropigiańskiey znayduie się.— Oswoione z processami bractwo, pozwało Metropolitę o drukarnią do świeckiego królewskiego sądu, ciągnął się proces lat kilka, z niemałém obóch stron wysileniem, i nareszcie na korzyść Stauropigii, iak się wyżey pod artykułem III. opisało, rozstrzygniętym został.— Reskrypt królewski w dodatku pod liczbą 10. zakryślił, w r. 1740 spis owych dzieł, które nikomu innemu, wyiąwszy bractwa, drukować niewolno.— Istniała ta drukarnia czas nieiaki, może aż do śmierci Metropolity, a może bydz, że Bazylianie poczaiowscy, zakupiwszy przyrządzenia drukarskie, do Poczaiowa ie przenieśli.— Oprócz Służebnika z roku 1733, znane są s tey drukarni następuiące książki:

1740. roku. Służebnik in fol: w bibl: u S. Onufrego.

1680. roku. Zercało do preyzrenia i łatwieyszahó zrozumienia wiery swiatoi i t. d. in 4to. (Grammatyka X. Lewickiego w przedmowie pag. XII.) iest w bibl. u S. Onufrego.—

1685. r. Katechizis, albo nauka christianskaia i t. d. in 12. (Grammatyka X. Lewickiego pag: XV).—

1747. r. Służebnik in fol: maiori, znayduie się w bibl: u S. Onufrego, iuż po zapadłym zakazuiacym reskrypcie królewskim drukowany, tak lekce ważono rozkazy, lub zakazy królewskie!— Pózniey do dzieł drukowanych w Uniowie dodawano tytuł drukarni poczaiowskiey i pusczano na świat.

XVI. DOŁHOPOLE.

W bibliotece stauropigiańskiey, znayduie się dzieło pod tytułem: „Euchologion", czyli „Molitwennik" in 4. Karty tytułowey niedostaie.— Na końcu zaś dzieła wyrażono, że takowe z rozkazu i nakładem, Hospodara Mathiasza Bezaraby Woiewody, „zemli Uhrowłachyiski" przez Thimoteusza Aleksandra Wer w Dołhopolu, roku od stworzenia świata 7143, a od narodzenia Chrystusa 1635 drukowane zostało.— Zdania były niektórych osób, że to iest Dołhopole, wieś w Cyrkule Kołomeyskim do państwa Kutty należąca.— Rzecz iednakże ma się inaczey, to Dołhopole w którem dzieło powyższe drukowane, znayduie się w Bukowinie, pod nazwiskiem: „russisch Kimpolung" Słowianie zowią to mieysce, „Dołhopole" co odpowiada multańskiemu nazwisku „Kimpolung" dosłownie tłumacząc. Był tam monaster, albowiem bractwo stauropigiańskie

darowało w roku 1689 Archimandrycie z Dołhopola na Wołoszczyznie, iak się wyrażono, na wsparcie monasteru tamecznego 40. złotych, (Lib: Z).— Wielkim iest do prawdy podobieństwem, że tamże w Bukowinie w Suczawie i Serecie, znaydowały się drukarnie rusko-słowiańskie.

XVII. PRZEMYSL.

W roku 1829 założył JW. Jan Snigórski Biskup ruski przemyślski drukarnią. Drukowano w niey s początku polskie i łacińskie dziełka, a mianowicie do nabożeństwa służące; pózniey zaś zdawało się Dyrektorom teyże drukarni korzystną bydz rzeczą, zaprowadzić przy niey i ruskie druki, iakoż przysposobili potrzebną ilość cyrylickich liter, i wyszły tamże następuiące pisma.

1833. roku, Katechizm wielki, ułożony przez X. Mogilnickiego, Katechizm mały i Bukwaru, dwie edycye.

1834. r. Grammatika Jazyka ruskaho w Galicyi, przez Księdza Józefa Lewickiego, w niemieckim i ruskim ięzyku, in oct: XXVI, 212. i 59. stron.—

...owanoie now...

...f.

...iżki czetii.

...odicznik iedin.

...iánnik pargaminowy.

...aś Służębnik staryi na pargaminie.

Wsiech Knih tridciatery i s Triodmy.

NOTA 2. do stronnicy 3 i 9.

Wypis dosłowny z inwentarza cerkwi Uspenia mieyskiey lwowskiey, teraz stauropigiańską zwaney, na dniu 11. Maia 1579 roku przedsięwziętego w archiwum staurop: w fasc: 622. umiesczonego.

1. Ewanhelije naprestolnoie srebrom oprawleno po czotyrech uhliech 4 Ewanhelisty pozłotistych, a po sredku tablica srebrnaia pozłotistaia, a na druhoy storonie 5 puklew samych srebrnych.
2. Ewanheliy uczitelnych 4.
3. Apostołow tyż 4.
4. Minei misiacznych 13. wsiech.
5. Triodyi postnych dwie, a tretia cwietnaia.
6. Ochtaichów piatohłasnych dwa, a perwohłasnik iedin.—
7. Tri psałterie, erwan iedin.
8. Dwa ustawy, a tretyi czasosłowec.
9. Tri prełohi na pargaminie.
10. Jedna Kniha na pargaminie, nauka w niei swiataho Joanna złatoustaho.
11. Jescze 15. Knih rozmaitych starodawnych.

NOTA 3. do stronnicy 11 i 14.

Wypis dosłowny z oryginału w archiwum stauropigiańskim w fascykule 236. znayduiącego się.

Actum in schola judaica Civitatis Leopoliensis feria tertia ante festum Sancti Nicolai Pontificis proxima, anno millesimo quingentesimo octuagesimo quarto.— Coram generoso Antonio Kowalski Subiudice terestri Leopoliensi et Judice pro tunc iudeorum, Isaac Abraham, Czech Moszko Senioribus, et perfido Moszko Synago-

go, et Actis praesentibus judaicis Civitatis Leopoliensis, ac Officio judaico vacante sede Pallatini Russiae, stans personaliter perfidus Israel Jakubowicz judaeus Leopoliensis obtulit officio eidem libros centum quadraginta linguae ruthenicae nec non materiam et literas ac formas, aliaquae quaevis apparamenta ad excusionem sive impressionem librorum pertinentia. — Quae praemissa protestatus est, sibi esse per honestum olim Iwan Chodorowicz drukarz de subcastro Leopoliensi, et filium ipsius honestum Iwan Introligator in summa quadringentorum et undecim floren: pecuniae polonicalis, iam quinque annis elapsis invadiata, petens eadem sibi adiudicari. — Quod Officium judaicum et seniores judaei cum Synagogo eodem, praemissa omnią eidem perpetue adjudicavit. Ex Actis judaicis Leopoliensibus rescriptum. — Nicolaus Smarzowski Notarius judaeorum Leopolien: m. p. L. S.

NOTA 4. do stronnicy 14 i 15.

Odpis z oryginału w archiwum stauropigiańskim fascykule 421. znayduiącego się.

Błahosłowenie Bożeiu miłostiiu Hedeona Episkopa halickoho, lwowskoho i Kamenca podolskoho. — O Chrystie czestnym Ihumenom, protopopom, namesnikom, swiasczennikom, diakonom i wsiem pryczetnikom cerkwey swiatych w episkopii naszoi lwowskoi, halickoi i kameneckoi, i wsiem błahoczestiwym Panom stanu szlacheckoho i prawosławnym mesczanom i poselanom, synom naszeho smiereniia. — Oznaymuiemy iż we Lwowie w miestie cerkow Uspeniia preczistiia Bożiia matere i szpital i domy cerkiewnyie ohnem pohoriewszy upadaiet,

załostne wsiemu christianstwu naszemu s poruhaniem inowiernych ludii: Protoż panowe mesczane lwowskiie podwihnuły sia wysze siły ich, naprawlaty upadłyie sprawy, buduczi samy w liudech i na maiętnostiech zeszłyie, spodiewaiuczi sia na czas, Boha, i na christianskuiu miłostiwuiu dobroditel, nechotiaczi tyż pohasiti sławy cerkwam i miestam chistianskim.— Pritom tyż iesczę zaczali i druhoie budowaniie chrama duchownoho, to iest nauki pisma swiataho, hreczeskoho iazyka i słowenskoho założyli szkołu, za błahosłoweniem swiateyszoho Jakima Patriarcha welikoia Antiochiia i za priwodom naszim. Pritom tyż i drukarniu opusczenuiu widwihnuli, staraiuczi sia wespoł z nami, aby znowu nasze pisma drukowany byli, dla chwały Boha w Troycy iedinaho i dla rozmnożeniia gramaticzeskoie nauki, starożytnoho poriadku swiatoho błahoczestiia hreczeskoho zakonu. Hde iuż za woleiu miłostiwoho Boha naczali sia nauki ot Hospodina Arseniia Mitropolita Dimonitskoho i Elasonskoho ot Carihrada hreczina, kotoryi uczit wo Lwowie pismu hreczeskomu i słowenskomu dieti wsiakoho stanu, ubohich „za prosti Boh", a bohatich za rożnym datkom. I tyż do drukarnie remesnici i liude uczenyie pokazali sia.— Kotoraia to szkoła i drukarnia pospolitych liudii imeniem i nakładom wieczne sławiti i mnożiti sia maiet.— A tak iuż panowe mesczane lwowskiie założili poczatki pospolitoho spasitelnoho dobra wseho naszeho christianstwa, chotiaczi posłużiti w tom Hospodu Bohu o spaseniie bratii swoiey, aby ot seho miesta pomnożeniie dobraho w nas mohło sia stati, za molitwami i życzliwostiiu christianskich liudii. Seho radi posiłaiem prosiaczi spomożeniia ot waszich miłostei błahoczestiwych i christoliubiwych chri-

stian. Hdyż na to ni małoho nakładu potreba.— Prosim otdielite niekuiu czast z maiętnosti swoich, szto wam Hospod Boh dał, dlá sławy imieni ieho swiatoho i dla swoieho i swoich synow duszewnoho spaseniia, rozmnożaiuczi pisma swiatoho nauku dietom waszim. Podwihnite umnyie oczi wasza, i baczte rozumieiuczi o swoim nedostatku nauki duchownoie i umiłostiwiete sia o sebie, da i was Boh pomiłuiet w strasznyi deń suda wiecznaho, i priimet w carstwiie swoie nebesnoie, i tyż aby tym posłancom naszim w wsem wiera dana była.— A dla wiecznoy pamiati i poriadku dano im reiestr pod peczatiiu cerkwe miestskoy aby koždoho miłostinia była napisana, dla pamiatki pospolitoho spomożeniia, a na sey list nasz dla lepszeie wiery peczat swoiu priłożilichmo i ruku swoiu podpisali. Pisan wo Lwowie miesiaca Maia perwoho dnia roku 1586 Hedeon Episkop własnoiu rukoiu L. S. (*).

NOTA 5. do stronnicy 10 i 17.

Wypis dosłowny z oryginału w archiwum stauropigiańskim w księdze czynności bractwa litera C. strona 16. pod fascykułem 436. znayduiącego się.

Spis książek w bibliotece bractwa roku 1601.

Knihi bratskiie.

1. Ewanheliie naprestolnoie tetr w zelenom złotohławie.—

(*) Wiele mi trudności sprawia pisać ruszczyznę polskiemi literami, każdy przekonany o tém, który toż samo doświadczał.— Przyznaie w tém moią nieudolność.— Wszelakoż powstaią mężowie, którzy chcą zwalczyć tę trudność i polski Alfabet zaprowadzić. Niech im Bóg szczęści!—

2. Ewanheliie naprestolnoie w axamitie brunatnom oprawleno sriebrom.
3. Ewanheliie naprestolnoie w axamitie zelenom oprawleno srebrom.
4. Tri Biblii, słowenskich. 1. zaś szkolnaia słowenskaia.
5. Prawiła swiatych bohonosnych otec.
6. Prawiła druhiie.
7. Biblia czeskaia.
8. Ewanheliie uczitelnoie d r u k o w a n o i e.
9. Dwoie Ewanhelii uczitelnych pisanych.
10. Dwa Teofiłaktow pisanych, tretyi małyi.
11. Ewanheliie małenkoie tetrowoie iedno, 2. istołkowaniem.
12. Szest Apostołow d r u k o w a n y c h.
13. Szest Apostołow pisanych.
14. Wasylij welikii d r u k o w a n y i.
15. Jeden margarit d r u k o w a n y i, 2. margarit pisanyi.
16. Maxim Grek.
17. Joanna Liestwicza.
18. Nikon pargaminowyi.
19. Stichorat pargaminowyi znamenanyi.
20. Tri minei miesiaca Septewriia.
21. Tri minei Oktowriia miesiaca.
22. Mineia Noewriia miesiaca papierowaia, 2. na pargaminie.
23. Mineia Dekewriia miesiaca.
24. W kupie dwa miesiaca Anuarij i Fewral.
25. W kupie dwa miesiaca Mart i April.
26. W kupie dwa miesiaca Maj i Juni i zaś pargaminowy z Juni.

27. Mineia i s Julia.
28. Triody postnych dwie, iedna d r u k o w a n a i a, druha pisanaia, tretaia pargaminowa.
29. Triody cwitnych dwie, 1. d r u k o w a n a i a, 2. pisanaia.
30. Kniha w neyże osm hłasow i na prazniki hospodskiia.
31. Psałtyr toskowaia.
32. Psałtyr d r u k o w a n a i a na destu zabłudowskoho druku.
33. Psałtyr wołoskoho zawodu złotom perepisowanaia.
34. Psałtyr newiazanaia toskowaia.
35. Psałtyr na czetwerinie iz inszimi potrebami.
36. Psałtyra pisanaia na połdestu.
37. Psałtyr d r u k o w a n a i a na połdestu.
38. Ochtaiow dwa, iednohłasnyi i 5hłasnyi.
39. I zaś 5hłasnyi, i zaś
40. Bohorodicznik na osm hłasow.
41. Służebnikow dwa pisanych.
42. Służebnik tretyi oprawnyi srebrom też pisanyi.
43. Ustaw oden na destu, druhi na połdestu, tyże w cerkwy.
44. Ustaw tretyi pargaminowyi na połdestu.
45. Kniha odna psałtyr i czasosłowec w kupie.
46. Apokalipsis tołkowyi na połdestu.
47. Kniha Erwon na destu.
48. Kniha sobornik na pargaminu na destu.
49. I zaś sobornik pargaminowy na destu na welikii post.
50. Pargaminowaia Kniha na połdestu Apostoły na Nedi i na swieta.
51. Sobornikow 3 na połdestu pisanyie na paperu.

52. Tri prołohi na pargaminie welikiie.
53. Psałtyr tołkowyi newiazanyi.
54. Kniha czetiia na połdestu, w kotoroy 30. słow i osm.
55. I zaś Kniha czetiia i sobornik.
56. Kniha na destu zowemaia Bibliia Doktorom Francieszkom druk:
57. Kniha na połdestu zowemaia Katechizis Franciesz: druku:
58. Kniha o premudrosti Solomona Franc. druku:
59. Sobornik Joanna złotoustaho.
60. Minucye ruskiie.
61. Roku Bożiia 1601, kupili bractwo Knihu prawiła SS. Otec za zołotych dwaiciat.
62. Kozmog (r) a fia serbskaia welikaia.
63. Kronika o greckom państwie nadana ot Iwana Wiszeńskoho na połdestie skorepisioiu pisanaia.

Knihi greckiie.

64. Dwa testamenty greckiie drukowanyie.
65. Tretyi grecki z łatynskim testament.
66. Piatdesiatnica greckaia drukowanaia.
67. Psałtyr grecki drukowanyi.
68. Knižka o politurie greckaia.
69. Kniha greckaia zowemaia „Lukian"——
70. Kniha Aristoteles greckaia „Organon"——

Knihi łatinskiie.

71. Kniha Sabelicus o woynie weneckoi.
72 Kniha Nikiforos greckaia z łatinskim.
73. Kniha Dikcionar latinskaia.

74. Kniha Plutarch latinskaia.
75. Kniha Chronographia.
76. Gramatika Alvaris.
77. Ovidius.
78. Officium Cicerona.
79. Waleryi Maximi.
80. Sentencye Cicerona.
81. Wirgilius.
82. Manucij Frazes.
83. Klenardi Grammatika.
84. Horacius.
85. Dialektika Miekanie (?) et retorika.
86. Kwestiones muzika.
87. Psałtyr latinskaia s polskim.
88. Grammatika latinskaia.
89. Partes osm.
90. Testamentowych reestrów 2.
91. Kronika ruskaia małaia (?).

Knihi liadzkiie.

92. Żywot Pana Jezusow.
93. Kronika wseho swieta na szest wieków.
94. Molitwy polskiie.
95. Summarius desiatoraga prikazanii.
96. Czistec liadzkii.
97. Ray duszny.
98. Molitwy prawe chrisitian.
99. Siem psalmów pokutnych.
100. Wierdar.
101. Okazanie toho, że Christos iest posrednikom wedle człowieczenstwa.

102. Studnica żiwota.
103. Katechizm polski.
104. Postilla pol:
105. Żywot Pana Jezusów.
106. Molitwy polskie.
107. Staryj zakon.
108. Jezus syn Syrachów.
109. Summarius desiatorga prikazanija Bożoho.
110. Hodinki Panny Maryj.
111. Awreliusz.
112. Molitwy nabożnyje.
113. Katechizm dla dieti.
114. Istorjia o potopie.
115. O zbureniiu Jerosalimu.
116. Disputacya liubelskaia.

NOTA 6. do stronnicy 6.

Odpis dosłowny z exemplarza drukowanego w archiwum stauropigiańskim w fascykule 286. znayduiącego się.

Clemens Papa XI. ad perpetuam rei memoriam.— Pastoralis Officij cura, meritis licet imparibus, nobis ex alto commissa postulat, ut ea, quae piorum locorum quorumlibet, praesertim Confraternitatum, ac domorum regularium, tranquillo statui, feliciq; progressui conducunt, libenter concedamus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire: Itaq; dilectos filios officiales, et confratres Confraternitatis Stauropigianae nuncupatae Ruthenorum, cum S. R. E. Unitorum in Civitate Leo-

poliensi, sub Titulo, seu invocatione assumptionis MARIAE Virginis, Canonice (ut asseritur) erectae, nec non Monachos Monasterij Sancti Honuphrij Eremitae, nationis eorundem Ruthenorum, prope, et extra maenia ejusdem Civitatis siti, et ad dictam Confraternitatem spectantis, ut Apostolico praesidio suffulti, a quibusvis perturbationibus, et gravaminibus releventur, et in sua vocatione utilius perseverent, specialibus favoribus, et gratijs prosequi volentes, et eorum singulares personas, a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti, alijsq; Ecclesiasticis sententijs, censuris, et poenis, a Jure vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus, quomodolibet innodatae existunt, ad effectum praesentium dumtaxat consequendarum, harum serie absolventes, et absolutas fore censentes; supplicationibus eorum Nomine, Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, confraternitatem praefatam, illiusque officiales, et confratres, ac Monachos, aliasq; personas praefati Monasterij, eorumq; res, et bona, quaecunq; nunc, et pro tempore existentia, ab omni et quacunq, Jurisdictione: correctione, visitatione, superioritate, et potestate, moderni, et pro tempore existentis Episcopi Leopoliensis Rutheni illiusq; officialium, et Ministrorum quorumcunque, Apostolica auctoritate tenore praesentium, tam universim, quam singillatim perpetuo eximimus, et liberamus, illosq; et illa, sub Beati Petri ac Nostra, et Sedis Apostolicae, et Congregationis Venerabilium Fratrum Nostrorum. S. R. E. Cardinalium, negotijs propagandae fidei praepositae, Protectione suscipimus, Nobisq: et pro tempore existenti Romano Pontifici, et Congregationi praefatae etiam perpetuo subijcimus, ita ut modernus, et pro tempore existens, Episcopus prae-

fratres, ejusq; Officiales, et Ministri, ullam, quovis praetextu, et ex quacunq; causa, in Confraternitatem, Monasterium et Monachos hujusmodi, eorumque res, et Bona, Jurisdictionem, correctionem potestatem, et superioritatem habere, et exercere minime possint. Decernentes praesentes Literas semper, et perpetuo validas, firmas, et efficaces existere; et fore, nec non Confraternitati, Monachis, et alijs praefatis, in omnibus, et per omnia plenissime suffragari, sicque per quoscunque Judices Ordinarios, etiam causarum Palatij Apostolici Auditores, sublata eis, et eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, et interpraetandi facultate, et auctoritate, judicari, et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quo quam, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter, contigerit attentari. Quocirca Venerabili pariter Fratri Nicolao Archi-Episcopo Thebarum Nostro, et Apostolicae Sedis in Regno Poloniae Nuntio, per praesentes committimus, et mandamus, quatenus ipse per se, vel alium seu alios, ubi, et quando opus fuerit, et quoties, pro parte interesse in praemissis habentium, vel alicujus eorum, desuper fuerit requisitus, easdem praesentes Literas, et in eis contenta quaecunque solenniter publicans, illisque in praemissis efficacis defensionis praesidio assistens, faciat Auctoritate Nostra illos omnes, et singulos, earundem praesentium, et in eis contentorum quorumcunque, commodo et effectu pacifice frui, et gaudere, non permittens illos desuper a quoquam, quavis Auctoritate, quomodolibet indebite molestari, perturbari, vel inquietari; Contradictores quoslibet, et rebelles, per sententias, censuras, et paenas Ecclesiasticas, aliaq; oportuna Juris, et facti remedia, appellatione postposita compescendo, legitimisque su-

per his habendis, servatis processibus, censuras, et poenas ipsas etiam iteratis vicibus, aggravando, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij saecularis. Non obstantibus Felicis Recordationis Bonifacij P. P. VIII. Praedecessoris Nostri de una, ac Concilij Generalis de duabus dictis, alijsque Apostolicis, et in Universalibus, Provincialibusque, et Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel specialibus Constitutionibus et Ordinationibus, nec non quibusvis statutis, et consvetudinibus, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, Privilegijs quoq: Indultis, et literis Apostolicis, in contrarium praemissorum quomodolibet concessis, confirmatis, et innovatis. Quibus omnibus et singulis, eorum tenores praesentibus proplene, et sufficienter expressis, ac de verbo ad verbum insertis, habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad praemissorum effectum hac vice dumtaxat specialiter, et expresse derogamus caeterisque contrarijs quibuscumque. Datum Romae apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, Die V. Aprilis MDCCIX. Pontificatus nostri Anno Nono — Cardinalis Oliverius. — Breve — Breve hoc Apostolicum in suo Authentico Originali, oblatum est ad Acta Officij Consularis Leopoliensis, feria tertia post Festum Sancti Michaelis Archangeli proxima Anno Domini 1709. — Item ad Acta Consistorij Leopoliensis Latina, Anno Domini 1726 Die Veneris prima Mensis Martij. — Item, ad Acta Consistorij Leopoliensis Armena, Anno Domini 1737 Die Lunae 23 Mensis Septembris. — Et habetur in Actis Authenticis Commissionis Apostolicae, in eadem Confraternitate Stauropigiana Anno Domini 1732 peractae.

NOTA 7. do stronnicy 10 i 14.

Odpis dosłowny z oryginału w archiwum stauropigiańskim w fascykule 17. znayduiącego się ruskiego.

Preswiasczennym i w Bożie welebnym ich Miłostiam Archiepiskopom, episkopom, czestnym Archimandrytom, Ihumenom, Protopopom, Swiasczennikom i wsemu pricztu cerkownomu.— Jasne Welmożnym ich Miłostiam Kniażatom, Panom Woiewodam, Kasztalanom, Starostam, zacne urożonym panom Podstarostim i wsiakomu wriadowi należaczomu, także wsemu stanu rycerskomu, sławetnym Panom woytom, burmistrom, radcam, i wsiem w obec powsiudu prawosławnym christianom. Se Az Hedeon Bołoban Episkop halickiy lwowskiy i Kamenca podolskoho. Molitwy moia zalecaiu do miłostiwoie łaski waszoie miłosti wsem w obec, i oznaymuiem sim naszim listom; iż za woleiu Bożeiu nikotorich czasów, nedawno proszłich ustroiło sia było pismo drukarskoie czerez Iwana Moskwitina, drukaria pamiati dobre hodnoho, spomożeniem błahoczestiwych Panów a prawosławnych christian, a naybolsze Jeho Miłosti Christolubiwaho i błahoczestiwaho Kniażate Pana a Pana Konstantina Kniażate Ostrozskoho, Woiewody kiiowskoho. K o t o r o h o u s t r o i e n n o h o p i s m a d r u k a r s k a h o b ł a h o d a t i i u B o ż e i u, p o k a z a ł y s i a c e r k w a m b o ż i i m n a p o t r e b u i p r a w o s ł a w n y m c h r i s t i i a n o m k o n a u c i e K n i h n e m a ł o.— No iż toy Iwan drukar pomyslił był bolsze Knih remesła swoieho drukarskoho na potrebu cerkwam swiatym rozmaitych dla chwały bożei i nauki prawosławnym christianom wydati, na sczo zbliżył sia był, zo wsiem i warstaty swoiemi do miesta sławnoho Lwowa; w tom woleiu Bożeiu pryszoł

czas skonczati sia żywotu ieho: wpadszi w bolesti ko smerti, i ku toy potrebie swoiey, onyia warstaty wsie zo wsiemi należaczimi sztukami zastawił w zhinenoie imia do żidow w summe nemałoy, w połtory tysiaczi zołotich sczoho tiż i dołhi swoia płatił. — I po skonczaniu żiwota ieho snasżły sia takowye kupczikowe chotiewszi onyie usie matrecy i priprawy drukarskiie kupiti, a do moskowskoie zemlie s panstw Ieho Korolewskoie Miłosti wywezti, skarb osobliwyi zahubiti, iż szkodoiu nemałoiu cerkwam bożiim i wsemu prawosławiiu, zakonu swiataho hreczeskoho. Ino ia użaliwszi sia takowoie szkody, aby toi skarb do czużei zemlie newynoszał sia, chotiaczi tyż posłużiti w tom Hospodu Bohu i wsemu prawosławnomu christiianstwu, cziniaczi powinnosti swoiey episkopskoi dosyt': chotiai że ne maiuczi na to dochodów, no nadieiuczi sia na hospoda Boha, a na prawosławnyia christiany, kupiliiesmo tyie wsie priprawy drukarskiie, do drukarnie należaczeie za tuiuż sumu iako i zawedy byli za połtory tisiaczi zołotich we społok s pany Meszczany lwowskiemi. Kotoryie tyie instrumenta wsie storhowawszy u żyda, wzialismo ich do ruk swoich w skarbnicu cerkownuiu, dawszi na sebe zapis żydowi z welikim warowaniem tyie połtory tysiaczi zołotich dati na czasy pewnyie. Pro to tuiu sprawu do wiedomosti waszich Miłostei wsiem w obec donoszu, i utiekaiu sia s pokornuiu prozboiu do miłostiwoie łaski waszich Miłostei błahoczestiwich i christoliubiwich prawosławnych christian, o spomożenie zapłaty toho swiatobliwaho dieła, czim koho Hospod Boh nauczit i werazumit, po silie WM. a to dla rozmnożeniia chwały Boha, wsederzitelia, i dla nauki swiatomu prawosławiiu, za swoie otpusczeniie hrichów

i wiecznoie bohomolstwo za scso zapłata budet waszim Miłostiam wo carstwie nebesnom, ot Christa Spasa i Władiki Boha naszeho.— S kotorym to pisaniiem swoim posłalismo ko Waszim Miłostiam prawosławnym christianom Minu czerncą, za kotorim posłańcom Waszich Miłostei proszu żeby WM. raczili ieho od sebe wdiaczne priniawszi łaskawe ot sebe otpuskati.— A ia iestem powinnym bohomolcem Waszich Miłostei wo wsia dni żiwota moieho. A s tim miłost Bożiia i priczistoie Jeho Matere, błahosłoweniie bożiie i molitwa moia ustawiczznaia z Waszmostiami iest.— Pisan wo Lwowie miesiaca Noebra 8. dnia Roku Bożeho Tysiacza piatsot osmidesiat piataho.— Hedeon Episkop własnoiu Rukoin. L. S.

NOTA 8. do stronnicy 13 i 17.

Odpis z oryginału pargaminowego w archiwum stauropi. znayduiącego się.

Sigismundus Tertius Dei gratia Rex Poloniae magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae Liwoniaeque nec non Regni Sueciae proximus haeres et futurus Rex. Significamus praesentibus literis Nostris quorum interesst, universis et singulis. Quod cum in Conventu Regni gnali felicis Coronationis nostrae Cracoviae celebrato, omnia in universum Jura privilegia, immunitates libertates et praerogativas, tam spirituales quam saeculares, cuiuscunque status et conditionis hominum, locorum quorumcunque de sententia omnium Regni ordinum approbaverimus, illasque omnes

in genere et singulas in specie iureiurando super id praestito sancte et inviolabiter servaturos promisserimus. Cumque omnia pia instituta, maxime vero quae cultum Dei teri opt: maxi: et honorem Dei parae Virginis praeseferant, pro pietatis nostrae studio ultro etiam promovere et augere cupiamus facile nos intercessione Illris et Magnificorum Constantini Ducis ab Ostrog Palatini Kiioviae, Marchalci Volhyniae Wlodimirienque et Theodori Shumin Palatini Novogroden: Grodnen: et Olithen: Nostrorum Capitaneorum apud nos nomine Civium Nostrorum Leopoliensium Ruthenorum Ecclesiae ritus graeci Assumptionis in Coelos Beatissimae Mariae semper Virginis intra muros civitatis Leopolien: consisten: ex praedecessoribus suis eiusdem Ecclesiae fundatorum et provisorum facta, adductos esse ut fraternitatem illorum, Ecclesiae eiusdem sub titulo assumptionis Beatissimae Mariae Virginis primum per Joachimum magnae Antiochiae Patriarcham inductam, iam vero per Eremiam constantinopolitanum Patriarchas, et postremo in Synodo ipsorum Ruthenica Brzestensi recognitam, publice approbatam tum et leges, canones, articulos, conditiones sub eadem fraternitas instructa et in suum ordinem descripta continetur, ad instar fraternitatis Vilnens: ritus eiusdem graeci, quam speciali quoque Nostro privilegio confirmavimus, et libertates, immunitates, praerogativas, instituta, decreta, iura, privilegia, ritus, posessiones, fundationes, donationes, et inscriptiones quosvis, tam a Seressimis Praedecessoribus Nostris quam a quopiam altero, praefatae fraternitati, adeoque ipsi ecclesiae illorum suprascriptae, pro ritu institutisque religionis graecae ligitime concessas, inscriptas, factas, datas, et donatas, continuoque usu et assidua posessio-

ne atque consvetudine hucusque retentas et observatas, nominatim vero Scholae pro tractandis liberalibus artibus, tum et officinae pro excudendis libris institutionem ad eandem Ecclesiam Antiquitus institutam, introductam et ante aliquod annos reformatam prout ea omnia in suis privilegiis aliisque literis praefatae Ecclesiae et fraternitati servientibus, continentur, et descripta sunt, a suisque senioribus et provisoribus tenentur, habentur, posidentur et exercentur, non aliter ac si hic omnia et singula, in suis contentis de verbo ad verbum expressa et descripta sint, authoritate Nostra Regia approbare, roborare, ratificare, et confirmare dignaremur, prout hisce specialibus Nostris literis (Juribus publicis et privilegiis civitatis Nostrae Leopoliensis et Ecclesiae catholicae romanae nihilominus salvis per omnia manentibus) approbamus, roboramus, ratificamus, et confirmamus, illaque omnia debitum robur perpetuae firmitatis obtinere atque ab omnibus et singulis teneri et observari volumus. In cuius rei fidem evidentiusque testimonium hasce manu nostra subscripsimus et Sigillum Regni Nostri eiusdem subappendere mandavimus. Datum Varsoviae in Conventione Regni gnali die quindecima mensis Octobr: Anno Domini Millesimo Quingentesimo Nonagesimo Secundo. Regni Nostri Anno Quinto. — Sigismundus Rex. — Alb: Sękowski. (L. S. pens:).

Przywiley ten, przez późnieyszych Królów Władysława IV, Jana Kazimierza, Michała Korybuta, Jana III, Augusta II i III, potwierdzony i oryginały w archiwum znayduią się. —

NOTA 9. do stronnicy 25 i 30.

Odpis z oryginału pargaminowego w archiwum staurop: pod N. 327. złożonego.

Michael Dei gratia Rex Poloniae, magnus Dux Lithvaniae Russ: Prussiae, Masov: Kiiow: Wołhyn: Podol: Podl: Livon: Severiae Czernichoviaeq: Significamus praesentibus Literis Nostris quorum interest universis et singulis. Remissam fuisse ad Nos et judicium Nostrum Assessoriale per sententiam officii Consularis leopoliensis causam et actionem inter Honoratos Stephanum Lauryszewicz Joannem Laskowski caeterosque Confraternitatis Assumptionis in coelum Beatissimae virginis Mariae ad ecclesiam Ritus graeci in civitate Leopoliens: existen: erectae Seniores Cives Leopolien: Actor: ab una atque famatos Nicolaum Dimitrowicz et Stephanum Lauryszewicz alias Pawłowicz Cives itidem Leopolien: Coniugesque ipsor: tanquam famati olim Michaelis Sloska Typographi Leopolien: successores, Idque ad contenta mandati Serenissimi Antecessoris Nostri citatos parte ab altera, pro eo: Quod licet si ipsi obligaverint et obstrinxerint se omnia dictae Confraternitatis iura, privilegia et Articulos (uti Confratres) observare in nulloque laedere ac violare, horum nihilominus immemores in contrarium eorumdem iurium ac privilegiorum, praetactae Confraternitati a Serenissimis Praedecessoribus Nostris pro mandandis et imprimendis typo slavonicis seu ruthenicis libris concessorum, et a Serenissimo Antecessore sub felici coronatione confirmatorum sub praetextu quorundam rescriptorum, ad male narrata, per dictum olim Sloska obtentorum, iam cum persona illius extinctorum, privato quodam motu suo, in praeiudi-

tium et damnum praetactae ecclesiae suaeque confraternitatis, per adhibitas personas libros idiomate slavonico, seu ruthenico typis imprimere, illosque Leopoli et aliis in locis divendere et comodum ex inde proveniens, in usum suum privatum convertere, typographiam vero confraternitatis per id extirpare ausi sunt, et praesumpserint. Quia vero iuribus privilegiis diplomatibusque cautum est, ne quispiam typographus in Civitate nostra leopoliensi libros praetactos idiomate slavonico seu ruthenico vel scripta aliqua sub praetextu alicuius privilegii impetrati in praeiudicium memoratae confraternitatis imprimere, sibi licentiam usurpare et arrogare (sub amissione a se impressor: libror; successit aliis poenis edicendis) praesumat, et quod praetacta confraternitas, in defectu alior: proventuum ex in officina typographiae suae talium librorum, divenditioneque illorum, personas spirituales (in praetacta ecclesia sacra peragentes) sustentet, et aliis necessitatibus ac ornamentis eiusdem ecclesiae ac xenodochii sui pauperum egestati provideat, et procuret. Proinde citati sunt ad praeinserta contenta mandati, nimirum quatenus ipsi libros idiomate slavonico et ruthenico in officina sua typographica typis mandare, et imprimere, impressosque divendere non audeant, nec praesumant. — Mandato eodem et propositione fusius praemissa enarante ac obloquente, coram memorato officio consulari leopolien: institu: et intentat:. In qua quidem causa cum Actores eandem impressionem et disvenditionem citatis per officium inhiberi postularent; econverso successores olim famati Michaelis Sloska privilegia tam Serenissimi divae memoriae Vladislai quarti de datta Varsoviae die trigesima Decembris Anno Dom: Mille-

simo Sexcentesimo Trigesimo Octavo, quam Serenissimi Antecessoris Nostri in comitiis felicis coronationis die 20. mensis Januarii anno 1649 exhiberent, et se circa productionem privilegiorum, nec non usum impressionis librorum idiomate slavonico et ruthenico conservari inhibitionemque eandem amoveri affectarent, officium illud consulare Leopol: quoniam in causa praesenti rescripta regia ab utrinque intercederent, cuius vero condere, eius et interpraetari. Proinde causam hanc ut in concurentia ad Judicia Nostra pro cognitione remisserat, partibusque terminum conservaverat peremptorium. In termino itaque hodierno ex eadem remissa legitime ad praesens provenienti, et hucusque continuato Partibus supra nominatis, actorea quidem per Honoratum Petrum Affendik et Nobilem Basilium Korendowicz; citata vero per Nobilem Mathiam Klimkiewicz plenipotentem suum legitimum, coram Nobis et Judicio nostro comparen: cumque terminum attent: ac in controversias suas iure mediante descenden: et actorea quidem liberam impressionem librorum idiomate slavonico seu ruthenico eorund: divenditionem, citatae inhiberi postulante, seq: circa diploma de datta Cracoviae in coronatione Serenissimi Vladislai quarti die decimaquarta Martij Anno 1633 tum et privilegia unum Serenissimi Sigismundi tertij de datta Varsaviae die 15. mensis Octobris Anno millesimo quingentesimo nonagesimo secundo, aliud vero Serenissimi Vladislai IV itidem Varsaviae die vigesima mensis Novembris Anno millesimo sexcentesimo trigesimo nono obtenta ac impetrata, nec non bina decreta primum Varsaviae Sabatho post festum Assumptionis in coelum beatissimae Mariae virginis proximo, Anno millesimo sexcentesimo quadrage-

simo, posterius autem de data Varsaviae feria quarta in crastino festi Sancti Josephi Confessoris Anno millesimo Sexcentesimo quinquagesimo secundo prolata, et constitutionibus Regni approbata totaliter conservari supplicante. — Nos cum Consiliariis Nostris et jurisperitis exceptis partium controversiis, allegationibus et defensis, tum et juribus ac privilegiis visis, lectis, iisque, mature consideratis, Remissa per Officium consulare Leopolien: ad Nos et Judicium Nostrum facta, necessaria adinventa illam expediendo: Quoniam pars actorea ex privilegiis sibi a Serenissimis Antecessoribus Regibus Poloniae benigne concessis, ac Constitutionibus Regni approbatis, tum ex decretis in Annó millesimo Sexcentesimo Quadragesimo, et millesimo Sexcentesimo quinquagesimo secundo prolatis luculenter deduxit: quod ius exercendae officinae typographicae, atque librorum idiomate slavonico et ruthenico imprimendorum soli Confraternitati legitime competat, in cuius usu et posessione continua, a primaeva eiusdem Confraternitatis institutione semper partem actoream extitisse, manifestum est: Citati vero nempe successores olim Michaelis Sloska nullam penitus facultatem imprimendi similes libròs ex iure et privilegio temporaneo et tantum ad vitae tempora praefato Sloska a Serenissimo olim Vladislao Quar: concesso praetendere possunt, immo post mortem Antecessoris sui indebite et in praejudicium praefatae confraternitatis impressionem librorum attentarunt. Ideo solam et unam memoratam Confaternitatem circa eadem privilegia, diplomata Constitutionibus Regni approbata, atque circa decreta ratione istius Typographiae lata, continuo usu et posessione firmata, conservandam esse duximus, prout quidem conservamus, ita

tamen ut nihil eiusmodi quod contra dignitatem Nostram, vel detrimentum Regni et Reipublicae atque contra Ecclesiam catholicam Romanam vergere possit, sub praelum in officina sua mittere audeant. Idque sub poena confiscationis librorum et privatione eiusdem officinae. Citatae autem parti et aliis quibusvis personis quatenus ab exercenda ista officina typographica styli slavonici seu ruthenici tam intra quam extra civitatem, ac in aliis quibusvis locis poenitus abstineant, nec quidquam typis mandare ab hinc et in futurum praesument, sub poena confiscationis librorum iniungimus. Ne autem ex praehabita ista officina et matricibus illorum slavonicis (quae iam nulli ipsius partis citatae usui inservire possunt) damnum evidens emergat, decernimus et sententiamus: quod actorea pars iustum pretium ex arbitrio bonorum virorum, vel ex taxa artis peritorum proveniens in parata pecunia citatis quam primum praestare tenebitur; librorum quoque hactenus excusorum, ut liberam citati possint habere venditionem et distractionem spatium unius anni ab actu praesentis computandum concedimus. Post elapsum autem idem tempus, vel etiam intra eundem annum, optionem parti actoreae, libros eosdem praevia taxa, iusto praetio persolvendi damus et concedimus, instrumenta denique matrices et literas quatenus pars citata, post solutionem praestitam, Actoreae parti sine mora restituat, iniungimus. Damna ad extremum et litis expensas intra partes mutuo ac invicem compensamus. Praesentis Decreti Nostri vigore. Pro cuius executione partes praefatas ad officium Consulare leopoliense, in termino dum pars partem ad id legitime adcitaverit peremptorie remittimus. In cuius rei fidem praesentibus Sigil-

lum Regni est appressum. Actum Cracoviae in Comitiis feliciis coronationis Nostrae feria quarta in crastino festi Sanctae Hedvigis electae, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo Nono. Regni Nostri Poloniae anno primo. Joannes de Leszno supremus Cancellarius Regni. Relatio Illustrissimi ac Magnifici Domini Joannis Comitis in Leszno Leszczyński, supremi Regni Cancellarii maioris Poloniae generalis Marienburgensis, Cosnensis Capitanei. — Stanislaus Żurowski Decretorum Curiae Regni Notarius. (L. S. pen.).

NOTA 10. do stronnicy 31, 34, i 55.

Odpis Reskryptu królewskiego w oryginale w fascykule Nro. 358. znayduiącego się.

Augustus tertius Dei gratia Rex Poloniae, magnus Dux Lithvaniae Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kiioviae, Voliniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciaeq, Severiae, Czernichoviaeque, nec non haereditarius Dux Saxoniae et Princeps Elector. Significamus praesentibus literis quorum interest universis et singulis, quod cum Nobiles Seniores totaque confraternitas Stauropigiana ritus graeci latino uniti leopoliensis, per certos Consiliarios Nostros humillime Nobis supplicasset, ut eos libros ruthenos quos officina eorum typographia leopoliensis iam impressit et imprimere solet, aliis officinis Typographicis in Regno et praecipue Uniowiensi imprimere et reimprimere clementer interdiceremus et inhiberemus, regestrum et nomenclationes talium librorum in officina sua impressorum No-

his perexisset eosque taliter nominasset et specificasset quod sint — Evangelium magnum — Evangelium parvum — Apostoł alias epistolae. — Trifołoy alias praeces pro quolibet mense — Ochtai magnum alias praeces S. Damasceni — Ochtai parvum alias Szestodnik — itidem Triod cwitna alias cantus hilaris — Triod postna alias cantus jejunalis — Służebnik magnum alias Missale — Służebnik parvum — Trebnik magnum alias Rituale — Trebnik parvum — Połustaw magnum alias Breviarium. Połustawiec alias diurnale — Molitweniczek — Akafist magnum alias officia varia — Akafist parvum — Psalterium magnum — Psalterium parvum — Czasosłow magnum alias praeces diurnae de quolibet sancto — Czasosłowiec — Jermołoy magnum alias cantus S. Damasceni — Jermołowiec parvum. — Gradatyczka — Proskomedia alias praeparatio ad missam — Nos supplicationi huius Confraternitatis Stauropigianae benigne annueri, memoratos libros de nominibus et cognominibus supra nominatos in officina typographica stauropigiana iam impressos, in aliis officinis typographicis in Regno, et praecipue in officina venerabilis Archimandritae et monasterij unioviensis imprimere et reimprimere, ex singulari Gratia Nostra inhibendum et interdicendum esse duximus; prout inhibemus et interdicimus, praesenti privilegio Nostro, idque sub poena confiscationis talium librorum, in aliis Regni officinis praecipue unioviensi impressorum, vel reimprimendorum, ubicunque locorum, per quoscunque typographos et alias personas, bibliopegas et venditores quocunque tempore ad vendendum expositorum, vel exponendorum, adhibito cuiuscunque officij locorum quorumvis adminiculo, ad requisitionem Seniorum eiusdem Con-

fraternitatis Staurepigianae Leopoliensis applicanda. Quod sic ad notitiam omnium quorum interest, praesertim vero Nobilis Archimandritae et monasterij univiensis, et aliorum typographorum, tum bibliopolarum et Magistratuum civilium deducendo, ipsis mandamus, ut praesentes Privilegij nostri literas, tam ipsimet, observent, quam ab aliis observari curent, pro Gratia Nostra et officiorum debito.— In cuius rei fidem, praesentes manu Nostra subscriptas sigillo Regni communiri iussimus.— Datum Varsaviae die XXXI. mensis Octobris Anno domini MDCCXL. Regni vero Nostri VIII. anno.— Augustus Rex.— Locus Sigilli maioris Cancellariae Regni.— Theodorus de Hovel Canon: Metropol: Gnesnen: Praepositus Infulś Camenec: Coadiutor, S. R. M. et sigilli maioris Regni Secretarius.—

NOTA 11. do stronnicy 5.

Że bractwo to iako Krzyżonośne na Synody wzywane było, i w nich przez swych deputatów zasiadało, dowodzi tak wezwanie Joba Boreckiego Metropolity z dnia 21. Kwietnia 1629, iako też opisanie Synodu kiiowskiego w akademiczney lwowskiey bibliotece znayduiącego się, i opisanie Synodu zamoyskiego, pod tytułem: „Synodus provincialis Ruthenorum habita Zamosciae Romae typis Sac: Congr: de propag: fide 1724 pag: 12"—Że do obierania biskupów lwowskich, iako b r a c t w o g e n e r a l n e, które nad prawami i zaszczytami cerkwi wschodniey czuwać było obowiązane, należało, głosowało, i akt podpisywało, dowodzi elekcya Biskupa Arseniego Żeliborskiego. (Patrz Czasopism lwow: z ro-

ku 1833 pag: 88.) i wezwanie do elekcyi przez Metropolitę Antoniego Winnickiego wydane.— Że zaś do spraw małżeńskich i o krzywoprzysięstwo w sądach Konsystorza zasiadało, świadczy tak list Woiewody Aleksandra Chodkiewicza, iako i inwitacya Biskupa Józefa Szumlańskiego.— Dokumenta te dla wskazania ducha czasu, iako i zwyczaynego w owym wieku tak ruskiego, iako i polskiego stylu, z oryginałów w całey umieszczaią się osnowie.—

WEZWANIE JOBA BORECKIEGO METROPOLITY.

Jow Boreckii miłostiiu Bożieiu Archiepiskop Mitropolit kiiewskii, halickii i wseia Rossii.— Błahoczestiwym i christoliubiwym bratiam chrestonosnom bractwą cerkownoho, posłuszeństwa światoie, wostocznoie, sobornoie cerkwe, obywatelam miesta Jeho Kor: Mił: lwowskoho, i naszeho smireniia, synom w duchu namilszim, łaska, pokoy i miłoserdiie ot Boha wsederżitela, i swiataho prestoła mitropolie kiiewskoie błahosłoweniia ot Jerusalima.— Namilszie! — Aczkolwiek naymniey newontpliu, że po blisko proszłom seymie warszawskom, z łaski Jeho Kor: Mił: i za priczinoiu Panow Rad, a podobno i za pilnoiu instancieiu błahoczestiwych Panów Posłow narodu naszoho ruskoho, o uspokoienie błahoczestiia wostocznoi cerkwi rossiiskoi wydanyie z Kancellaryi Jeho Kor: Mił: uniwersały, i publikowanyie po horodach i aktach grodzkich, na ziechanie sia, tak samym nam błahoczestiwym do Kiiewa, iako Unitom samym do Wołodimira na sobor partikularnyi, a potom obom stronam do Lwowa na czas w Uniwersałach na sobor generalnyi wsiech Miłostei waszich iak wiedomosti

doszli: tak rewnostiiu bohkoiu o pożedanom uspokoie-niu do namowy wspolnoie wse cerkwe, do Kiiowa na deń swiatych werchownych Apostoł Petra i Pawła w roku teperisznem 1629 każdoi błahoczestiwoi, pribyti, i utiechi liubownoie zażiti chotieti, i scaire zdrowiiu rhu-du prinesti, pobuditi mohli.—— Jednak osobliwe i mnie s powierenoie powinnosti pastirskoie, zdało sia iak wsiech pospolite, tak i poiedinkom każdaho błahocze-stiwaho, a zwłascza błahoczestiwych bractw i pobożno-ho szlachetnoho stanu, wiernych cerkwe christowe sy-nów i neobłudnych priiatelei pokorne żadati, i tym pi-saniem moim ohołosiwszi, iako do weliko ważnoie, i wieei cerkwi christowoi w rodie naszim gwałtownie po-trebnoie namowy wezwati. Dlia toho i Miłostei waszich usilne żadaem, abyste i ot waszoho Krestonosnoho brats-twa, za czasu takowoie okazii z sowietom bratskim po-stereczi i k'nám pribiti raczili; czimbysmy wsie Miło-sti christowej i pożadanoi miłosti pokoia tak w sumne-niach swoich, iako i w swiatoi błahoczestiwoy wieri na-szoi dostupiti mohli; czoho i sobie i pobożnosti waszoi wierno spriiaiem. Pri tom liste naszom i drukowanych uniwersałow swoich, dlia lepszoho wyrozumenia posy-łaem Miłostiam Waszim, kotoryie wiedaczi i pewnuiu wieru w wyznaniu błahoczestiia swiatoho po nich zna-iuczi, iednym samyi list, a druhim słowo w słowo pere-pisawszi, do wiedomosti donosite, pilno proszu.—— Dań s Korca Aprilia 21. dnia 1629 roku. Jow Borecki Mi-tropolit Kiiewski rukoiu własnoiu.—— L. S.

WEZWANIE ANTONIEGO WINNICKIEGO METROPOLITY.

Antoni Winnicki z łaski bożei Archiepiskop Me-tropolit Kiiowski, Halicki i wszystkiia Rusi, Exarcha

świętego apostolskiego Konstantynopolskiego Tronu, Episkopiey lwowskiey, Kamieńca Podolskiego i Archimandryey Uniowskiey Administrator. — Wielmożnym, Przewielebnym, Wielebnym, urodzonym, Szlachetnym Ichmościom Panom bractwu generalnemu lwowskiemu Stauropigianom, Nam w duchu świętym naymilszym synom, łaska boża obfita, i nasze pasterskie błogosławieństwo. — Co prawa i wolności z dawna cerkwi bożei y prawosławnym iey synom, służące, tudzież i chwalebne praedecessorow naszych zwyczaie, po funktyiey moiey metropolitańskiey exiqunt; to przy expiracyi administracyi mnie od Jego Król: Mci Pana mego miłościwego na te episkopią lwowską conferowaney, chcąc ad effectum przywieść, Uniwersały na elekcyą przyszłego da Bóg tey episkopii pasterza z Kancellaryi Naszey wydać kazaliśmy. — Przy których iakośmy inszych Ichmość Panów Obywatelów i braci osobliwie ku cerkwi bożey gorliwych, osobliwemi do tey ku cerkwi bożey usługi listami zachęcili; tak i WMPanów którzy będąc legum et immunitatum, iako Stauropigianie Custodes, zawsze przy pospolitym cerkwi bożey dobru viriliter, ad idem pium opus zaciągamy activitatem, wielce upraszaiąc, abyście ieżeli kiedy, na tey elekcyi dobro pospolite, solito przeciwko Prawosławiu zelo, promovere, a te osierociałą episkopią in tutto collocare dopomogli. — Co nieomylnie sobie po doznaney WM. MPaństwa obiecuiąc gorliwości, i powtóre Archiiereyskie moie przesyłam błogosławieństwo. — W Katedrze lwowskiey dnia 27. Decembr: 1667. — WWMPanow i braciey uprzeymie życzliwyi pasterz i Bogomodlca — Antoni Metropolita.

m. p.

L. S.

LIST ALEKSANDRA CHODKIEWICZA, WOIEWODY TROCKIEGO.

Moi łaskawi Panowe Priiatele! — Zaletiwszi chuti moi pryiatelskie, dobroi priiazni Wasz-Mostei, iż pered sud Jeho Miłosti Otca Władyki lwowskoho, prypadaiet sprawa służebnika moieho Wasylia Semenowicza, z mesczaninom halickim Włachom Ławrykowiczom, o otniatie czerez toho Włacha żony ieho. I maietnosti ruchomoi wsiakoi bez dania żadnoie pricziny Wasilewoi ku złomu meszkaniu w małżeństwe, szto WM. samym w lepszoi wedomosti iest, poneważ on w tak welikoy bezprawi i ukriwżeniu swoiem, swowolnym wziatiem żony i maietnosti uż Waszmostiam żałobu swoiu napered perekładał. — Zaczim iż WMosti pri otcu Jeho Miłosti Władyce na sude tom zasiedat, maiete, proszu i żedaiu piłno, abyste WMost maiuczi politowanie na takom zmieszeniu maietnosti Wasylewoi, do kotoroie czerez swowoleństwo żony swoiey, uporne predsiewziatyi złyi umysł Włachow priszoł, pristoinom rozsudkom rozprawu uczinili, iakoby on do maietnosti swoiey priszoł. — Bo ieśliby Włach fortelew iakich zażiwat chotieł, oswietczaiu sie WMostiam, iż ia pri służe swoim, tak stati mocno choczu, iakoby i maietnost wsia onomu sia wernuła, a tot swowolny Pan potiechi nieiakoie ne otnosił. — W czom WMosti z powinnosti swoiey toho Włacha upomnite, aby i boiazń hożiiu pered soboiu mieł, i to uważił, że ladaiako toie sprawy zostawliat ne budu, aż do ostatneho skonczenia sprawy, a zatem se dobroy priiazni WMostei załecaiu. — Pisan w Hołohorach Miesiaca Maia 1. dnia, hodu 1605. — WMostei życzliwyi priiatel i rad służiti. — Aleksander Chodkiewicz Grabia, Woiewoda Trockoi, manu propria.

L. S.

WEZWANIE JOZEFA SZUMLAŃSKIEGO BISKUPA.

Mnie wielce Mości Panowie Bracia i w Chrystusie naymilsi synowie. — Jakom dnia wczorayszego przez Wieleb: Oyca Namiestnika mego, JPana Korendowicza Starszego w Souzie Krestonosnom, brata WMościow mnie miłościwych Panów obdestinował; iż JPan Kiriaki Papara w sądach moich Konsistorskich, chce z JPanią tesczą swoią i JPanem Hrehórim Rusianowiczem agere de periurio, obzywaiąc się z pewnemi dokumentis, w dowodzie słusznym, w sprawie swoiey agituiącey się przed nami. — Tak ad groemium WMMMPanów z moim obezwawszy się wprzód dobrym ku WMMCPanom affektem, stym reccuro pismem, ex quo iura nadane od SS. Oyców Patriiarchów WMPanom, sic sonant, aby e medio sui dwóch do sądu episkopskiego inquantum zdarzy się, z trzecim mieć komu w Konsistorzu episkopskim sprawe, deputować Wmm. Panowie raczyli; ni w czem tedy nie chcąc derogare prawu temu, prosze na przyszłyi poniedziałek (ponieważ iuż pozew iest stronie wydany) do sądu mego o Ichmościow Panów Deputatów i Braciey przystrzegaiąc prawa swego i moiey Wmm. Pan: obdestinacyi. — Powolne przy tym usługi moie, braterskiey Wm. Panów z archiiereyskim błogosławieństwem żalecam łasce, i oraz znam się Wm. Panów moich Mści Panów y braciey życzliwym na zawsze Pasterzem i Bogomodlcą. — Joseph Szumlański Epp: Lw: Halic: K. P. — W Lwowskiey S. Irzego Katedrze dnia 10 Mai veteris nostri styli 1674. L. S.

NOTA 12. do stronnicy 40.

...łow Potocka, była córką Jeremiasza ...ołoskiego, który i bractwo Stauro-

pigion w szczególnieyszey miał protekcyi, i do wymurowania cerkwi mieyskiey lwowskiey znacznie się przyłożył. Pani ta darowała bractwu dla ich cerkwi, odziedziczoną po rodzicach Ewangeliie w złoto oprawną, wartości 1300 czerwonych złotych. — Zostawała ta Ewangeliia w ręku bractwa lat 40. i dopiero w roku 1704 gdy Lwów przez Szwedów szturmem opanowany, a bractwo do złożenia kontrybucyi 10,000. Talarów przymuszone zostało, dostała się ta Ewangeliia w ręce Szwedów, którzy i złoto, przez siebie tylko na 1770 talarów ocenione, i książkę zabrali. — Może bydź że ta Ewangeliia w bibliotece upsalskiey, lub inney w Szwecyi znayduie się. Dokument oryginalny darowizne tey księgi zaświadczaiący iest następuiącey treści: „Anna Mohilanka Potocka, Xiężna Moldawska, Woiewodzina krakowska, Hetmanowa wielka Koronna, Grodecka, Mościska, Dolińska, Drohińska, Medycka Starościna. — Wiadomo czynie wszystkim, a mianowicie bractwu cerkwi Lwowskiey, pod tytułem; wniebowzięcia Panny Przenayświętszey teraz i na potem będącemu, iż ia chcąc aby Pan Bóg, był miłościw duszom przodków moich i siostry mey zmarłey, których tu fundacya, przy tey zostaie cerkwi, iako też i duszy moiey, a przy tym żeby i pamiątka wiecznemi zostawała czasy, daie daruie Ewangeliie iescze od rodziców moich, u którey oprawa sczerozłota wszystka — Która to Ewangeliia aby przy tey pomienioney cerkwi zostawała, wiecznemi czasy mieć chce i deklaruie pod klątwą cerkiewną oyców świętych. Na co dla wiary ręką własną przy zwykłey pieczęci moiey przycisnieniu podpisuie. — Data we L[illegible] da Aprilis 1664. Anna Potocka W. Kr[illegible]u propriia.

L. S.

KONIEC.

DRUKIEM STAUROPIGII